

DE GEKLEURDE VERGRIJZING

p.10

UITNEEMBAAR
DOSSIER
MANTELZORG

HET KLOPT: PLEEGZORG DOET DEUGD p.06

20 JAAR ZORG VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP p.28

GEZOCHT: M/V MET AUTISME p.32

6 28

Pleegzorg iemand?

De leeftijd van de pleegzorgouder is opvallend hoog. De sector staat nog steeds voor de uitdaging om veel jonge pleegzorgers te laten instromen.

“De wachtlijst is niet hopeloos.”

Wie is er beter geplaatst om dat te beweren dan de chef van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap? Laurent Bursens over twintig jaar VAPH.

INHOUD

- 04 **Actueel**
- 06 **Pleegzorg zonder zorgen**
Onderzoek naar tevredenheid en noden van pleegzorgers
- 09 **Actueel**
- 10 **De gekleurde vergrijzing**
Reeks: uitdagingen voor de zorg in 2020 (4)
- 23 **Café social**
- 24 **Wetenschap**
- 25 **Proust's poll**
Jacques Peustjens over zijn toneelstuk 'Oscar et la dame rose'
- 26 **De groene zorg**
Zorgsector evolueert naar een energie-efficiënte infrastructuur
- 28 **De wachtlijst is geen hopeloze zaak**
Laurent Bursens over twintig jaar Vlaamse gehandicaptenzorg
- 30 **Bodytalk**
Geschikt voor diabeten
- 31 **De werken van...**
Jack Levy
- 32 **Gezocht: m/v met autisme**
Reeks: kunnen coöperaties de zorgsector redden? (3)
- 34 **In de groentewinkel is iedereen gelijk**
De Turnhoutsebaan in Borgerhout na het stadshooliganisme
- 38 **Beleid**
- 39 **Uitgelezen**

DOSSIER MANTELZORG

- 14 **Een kot als geen ander**
Zelfstandig wonen en studeren met steun
- 16 **Als je ouder je kind wordt**
Mantelzorg voor mensen met dementie
- 18 **Mijn leven als brus**
Leven met een broer of zus met beperking
- 20 **Stille helden van de zorg**
Mantelzorg is aan erkenning en doorbraak toe

Vriendenzorg

Mantelzorg komt voor in allerlei vormen. Ineke en Gwen zitten samen op kot, met omkadering.

MANTELZORG = KIEZEN EN DELEN

In een tijd dat het zorgen voor ouderen en zieken door de eigen omgeving minder vanzelfsprekend werd, hebben we er een term voor bedacht: mantelzorg. Net omdat we beseffen dat we die zorg niet kunnen missen. Thuiszorg en intramurale opvang kosten de samenleving meer dan de zorg die door familie, vrienden of buren wordt georganiseerd. Veel partners en kinderen geven er nog altijd de voorkeur aan om hun vrouw of man of ouder zelf te verzorgen, al of niet met professionele ondersteuning. Ze weigeren zich neer te leggen bij de dwang die uitgaat van de geïnstitutionaliseerde zorg. Mantelzorgers willen de meest menselijke behandeling van hun naasten en geliefden zo lang mogelijk volhouden, en de finale stap naar een instelling zo lang mogelijk uitstellen. Als die stap dan toch moet worden gezet, gaat die vaak gepaard met een schuldgevoel. Het gebeurt dat de professionele hulp noodgedwongen en abrupt de regie van het zorgtraject moet overnemen. Mantelzorgers staan onder druk omdat onze samenleving onstuitbaar geëvolueerd is naar een meerverdienersgezinsmodel: mama en papa zorgen voor het gezinsinkomen, maar vanaf zekere leeftijd werken ook de meeste kinderen voor hun eigen zakgeld. Tijd vrijmaken om extra energie te steken in de zorg van kind, ouder, buur of vriend gaat vaak gepaard met inkomensverlies.

In ons dossier kan je lezen wat voor mantelzorgers een bron van tevredenheid vormt, over de manier waarop zij zich met hun situatie hebben verzoend, over welke druk ze het zwaarst vinden. Er is een federale wet in de maak die de mantelzorg een statuut wil geven en dus ook een vergoeding die substantiëler is dan de (Vlaamse) zorgverzekering kan dragen. De discussie gaat over de vraag of die vergoeding inkomensafhankelijk moet worden en hoe men de zorginspanningen waardeert. Als de mantelzorg haar menselijke karakter wil behouden, dan mag ze niet geïnstitutionaliseerd worden. Maar in een subsidiesysteem moet ook de mantelzorg gecontroleerd worden. Het moet mogelijk zijn om misbruiken te weren of te bestraffen. Daar is een administratief systeem voor nodig. Die investering is zwaar en het is lang niet altijd zeker dat die meerkost wordt terugverdiend door controle. De overheid ziet in mantelzorg geen graten, integendeel. Mantelzorg past perfect in de idee van de vermaatschappelijking van de zorg. Het is een kostenbesparende vorm van zorg. We moeten kiezen tussen het verlenen van een vergoeding en een extra administratief controlesysteem dat aan beide zijden van de taalgrens werkbaar is. Willen we een patstelling vermijden, dan moeten we leren leven met controles en tegelijkertijd de overregulering vermijden. Als die aanpak een maatschappelijk gedragen en gewaardeerd gebruik als mantelzorg kan aanzwengelen, waarop wachten we dan nog?

Nico Krols,
Hoofdredacteur *Weliswaar*

► Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

DRAAIBOEK VRIJWILLIGERS PALLIATIEVE ZORG

Panal vzw is een organisatie die zich inzet voor de palliatieve zorg in Vlaams-Brabant. Het netwerk palliatieve zorg heeft als opdracht de samenwerking tussen verschillende partners in de palliatieve zorg te optimaliseren. Panal organiseert vorming en opleiding, sensibiliseert het grote publiek rond palliatieve zorg en realiseert vernieuwende projecten in de palliatieve zorg.

Het draaiboek voor vrijwilligers in de palliatieve zorg is zo'n innovatief project. Panal begon met dit project in september 2009, in samenwerking met Forum (het netwerk palliatieve zorg in Brussel-Halle-Vilvoorde), drie woonzorgcentra en de provincie Vlaams-Brabant. Met dit draaiboek reikt Panal de woonzorgcentra een praktisch hulpmiddel aan om een vrijwilligerswerking in de palliatieve zorg uit te bouwen of te evalueren. Een goede samenwerking tussen professionals en vrijwilligers in de palliatieve zorg kan de kwaliteit van de zorg voor de bewoners alleen maar verbeteren. Op basis van theorieën uit de zorg werd een stappenplan opgesteld dat werd aangevuld met ervaringen uit de praktijk. Het draaiboek is te koop bij Panal voor 15 euro.

VERGEET DEMENTIE, ONTHOU MENS

Op 21 september, Wereld Alzheimer Dag, startte de campagne 'Vergeet dementie, onthou mens'. Dit plan streeft naar een genuanceerde beeldvorming over dementie. Vlaanderen telt vandaag zo'n 100.000 mensen met dementie en tegen 2020 zal dat cijfer nog met 30% stijgen. Zowat iedereen zal in de toekomst rechtstreeks of onrechtstreeks te maken krijgen met de aandoening.

De campagne is gebaseerd op het onderzoek *Anders communiceren over dementie* van professor Baldwin Van Gorp van de K.U.Leuven. Dit onderzoek brengt de dominante, stigmatiserende denkkaders in beeld en probeert voor elk stigmatiserend

denkkader een positief alternatief aan te bieden.

Dit is geen makkelijke techniek. Het is een evenwichtsoefening tussen het erkennen van het negatieve van de ziekte en het herkennen van lichtpunten in het leven van de zieke.

De campagnewebsite biedt informatie, hulpmiddelen en ideeën voor de meest uiteenlopende doelgroepen. Naast een databank met niet-stigmatiserende foto's geeft de site gegevens van ervaringsdeskundigen die bereid zijn te getuigen tijdens studiedagen. De campagne roept op om het logo te gebruiken in de communicatie rond dementie.

- ▶ www.vergeetdementie.be
- ▶ www.onthoumens.be

NOKNOK, HET KLOPT IN MIJN HOOFD

Sinds 2009 vulden ruim 140.000 mensen de zelftest in over mentaal welbevinden op de website van de Vlaamse overheid, www.fitinjehoofd.be. Voornamelijk vrouwen, hoger opgeleiden en jongeren doen de zelftest. Om die laatste groep beter te bedienen, ontwikkelde het Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie en Ziektepreventie nu www.noknok.be.

De website Fit in je hoofd werd in 2009 gelanceerd in het kader van het Vlaams actieplan suïcidepreventie. Al 250.000 bezoekers surfden naar www.fitinjehoofd.be. De test gaat na in welke mate de bezoeker mentale klachten heeft en op welke manier hij of zij hiermee omgaat. De bezoeker krijgt tips die kunnen helpen om zijn of haar geestelijke gezondheid te verbeteren. De website www.noknok.be richt zich op jongeren tussen twaalf en zestien. Zij kunnen er vragen over geestelijke gezondheid stellen, hun eigen verhalen delen en tips vinden om zelf hun veerkracht te versterken. De vier knaltips vormen de rode draad van www.noknok.be. Met de knaltip 'ik (k)en mezelf' leren jongeren dat uniek zijn oké is en krijgen ze tools aangereikt om hun zelfvertrouwen op te krikken. De knaltip 'mijn grenzen'

helpt om op zoek te gaan naar nieuwe uitdagingen, maar ook leren neen zeggen komt uitgebreid aan bod. De derde knaltip, 'reken op anderen', geeft jongeren de moed om hulp te durven vragen, een beroep te doen op vrienden en maakt ze ook wegwijs in alle mogelijke hulpbronnen. Ten slotte is er de tip 'tijd voor mezelf' waarmee jongeren leuke ideeën meekrijgen om zich te ontspannen.

- ▶ www.noknok.be

DEMENTIE: VIER WERKZAME ALTERNATIEVEN VOOR MEDICATIE

Bij de behandeling van mensen met dementie zijn geneesmiddelen niet echt van groot nut. Maar bestaan er alternatieve oplossingen? Het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) onderzocht dertig vormen van aanpak zonder geneesmiddelen. Van vier ervan is de werkzaamheid wetenschappelijk bewezen.

De meeste mensen met dementie worden thuis verzorgd. De belangrijkste verzorger is vaak een familielid. Het opleiden en psychosociaal ondersteunen van de mantelzorgers heeft onmiskenbaar een positief effect op de persoon met dementie en zijn omgeving. De kans op effect is het grootst als er verschillende soorten ondersteuning tegelijk aangeboden worden. De kans op opname in een instelling vermindert, of het duurt langer voordat een opname nodig is, als de mantelzorgers en de persoon met dementie regelmatig aan deze activiteiten deelnemen. Bovendien verbetert het de gemoedsgesteldheid en de levenskwaliteit van de

mantelzorgers. Daarnaast helpt het ook als verzorgers in instellingen specifiek opgeleid worden over zorg voor mensen met dementie. Ten derde verbetert lichaamsbeweging niet alleen de lichamelijke conditie maar ook het psychische welzijn van de persoon met dementie. Ook cognitieve stimulering, zoals woordspelletjes of het samen oplossen van problemen, heeft een bewezen positief effect. Of er ook een langetermijneffect bestaat, werd echter niet aangetoond.

► *Het volledige rapport staat op kce.fgov.be*

HPV-VACCINATIE BIJ VLAAMSE MEISJES SLAAT AAN

HPV-vaccinatie is sinds vorig schooljaar gratis voor meisjes uit het eerste jaar secundair onderwijs. Het HPV-vaccin beschermt tegen twee types van het Humaan Papillomavirus (HPV) die verantwoordelijk zijn voor ongeveer 70% van alle gevallen van baarmoederhalskanker.

Na het eerste vaccinatiejaar was al 83% van de 35.000 meisjes die in aanmerking kwamen volledig gevaccineerd (drie inspuitingen) en 90% kreeg al minstens één dosis. De Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's) zorgden voor ongeveer 90% van de vaccinaties. Vlaanderen doet het daarmee beter dan verschillende andere Europese landen. Ook dit jaar werden meisjes van het eerste jaar secundair onderwijs uitgenodigd om zich te laten vaccineren.

► www.zorg-en-gezondheid.be

SAMENWERKING FACEBOOK EN DE ZELFMOORDLIJN

Een zelfdoding die wordt aangekondigd op Facebook. Vele 'vrienden' lezen het, maar niemand grijpt in. Om suïcidale personen en hun omgeving te laten doorstromen naar hulpverlenende instanties, gaan Facebook en de Zelfmoordlijn voortaan samenwerken. De boodschap blijft: wees alert en neem signalen altijd serieus.

Facebookgebruikers kunnen via een onlineformulier melding doen van een onrustwekkend bericht. Zowel melder als potentiële suïcidale personen worden doorverwezen naar de Zelfmoordlijn. Daarnaast krijgt de Zelfmoordlijn meer informatie over deze berichten op Facebook, om waar mogelijk meer inlichtingen te verstrekken. Door de 'melders' te begeleiden, wordt ook de omgeving van de persoon betrokken in de preventie van zelfdoding. Dit is van belang omdat de omgeving van de suïcidale persoon een belangrijke rol kan spelen in het bespreekbaar maken van de zelfdodingsgedachten. Er open en rustig over kunnen praten is vaak een eerste stap om het suïcidale proces te doorbreken.

Dit initiatief sluit aan bij het project Preventie 2.0, waarmee bezoekers van sites, blogs en fora waarop zelfdodingsgedachten worden geuit, worden gesensibiliseerd. Het Centrum ter Preventie van Zelfdoding begon met dit project in 2009. Door proactief op websites aanwezig te zijn, kan de Zelfmoordlijn mensen bereiken nog voor ze zelf hulp zoeken. Dat is belangrijk, want hoe sneller er wordt ingegrepen in het suïcidale proces, hoe makkelijker je iemand kan aanzetten tot hulp zoeken.

► www.zelfmoordlijn.be

PLEEGZORG ZONDER ZORGEN

PLEEGOUDERSCHAP

Veronique De Leener zorgde in haar leven al verschillende keren op een informele manier voor kinderen met een moeilijke thuissituatie. Een vijftal jaar geleden besloot ze zich officieel kandidaat te stellen als pleegouder. Ondertussen is ze al een paar jaar de pleegmama van de zevenjarige Shafiq. TEKST LIESBETH VAN BRAECKEL | FOTO'S BOB VAN MOL

Veronique zit als vrijwilliger in de bemiddelingscommissie van de jeugdrechtbank. Ze vond het schrijnend dat zoveel kinderen in een instelling moesten verblijven omdat er onvoldoende pleegzorgers zijn. “Daarom heb ik me kandidaat gesteld.

Uit het onderzoek (zie kader) blijkt dat het overgrote deel van de pleegzorgers erg tevreden is over de selectie en de matching tussen het pleeggezin en het pleegkind. Ik kan me bij die meerderheid aansluiten. Ik wilde graag een kleuter, zodat er een groot leeftijdsverschil was met mijn eigen zoon die net volwassen is. Zo zou de pleegzorgsituatie niet te bedreigend overkomen voor mijn eigen kind. Ik had ook expliciet vermeld dat ik openstond voor een kind uit een andere cultuur. Mijn ex-partner was Marokkaan en mijn eigen zoon is dus zelf half Belg, half Marokkaan. Ook op dat vlak paste Shafiq mooi in ons gezin. Mijn biologische zoon zou zijn oudere broer kunnen zijn. Ik heb er geen problemen mee om voor Shafiq rekening te houden met de basisbeginselen van de islam.”

EEN KIND MET EEN RUGZAKJE

Toch verliep niet alles helemaal zoals verwacht. Toen Shafiq een paar maanden bij Veronique woonde, viel er een dikke bruine enveloppe in de brievenbus, gericht aan de huisdokter van Shafiq. Het was het medische dossier van de jongen. Veronique: “Ik wist dat Shafiq een kind met een ‘rugzakje’ was. Maar in het medische dossier stonden feiten over het verleden die leidden tot de vordering van de jeugdrechter. Ik had hier totaal geen weet van. Hij had een intoxicatie opgelopen, met darm- en longklachten tot gevolg. Shafiq had inderdaad heel veel darmklachten toen hij aankwam. Met het dossier in handen, kon ik hem ook laten behandelen. Die informatie had ik graag op voorhand gehad. Door een misverstand tussen verschillende diensten was de pleegzorgdienst er ook niet van op de hoogte. Hen treft dus geen schuld.”

Voor de begeleiding van de pleegzorgdienst heeft Veronique ook alleen maar lof: “Ik ben altijd goed ondersteund en geholpen. De medewerkers van de diensten voor pleegzorg hebben wel bijzonder

Veronique De Leener, pleegmoeder: “De matching tussen het pleegkind en het pleeggezin gebeurt heel nauwgezet. Mijn eigen zoon zou een broer kunnen zijn van mijn pleegzoon.”

veel werk, waardoor ze niet altijd beschikbaar zijn. Maar ik kreeg altijd antwoord op mijn vragen.”

MELDINGSPLICHT VERSUS PRIVACY

Een pleegkind brengt meer administratieve verplichtingen met zich mee dan een eigen kind. Veronique haalt een specifiek probleem aan. “Als ik Shafiq bij een vriendje wil laten slapen, mag dat niet zomaar. Dan moet ik naam, adres en rijksregisternummer van die mensen aan de jeugdrechter doorgeven en toestemming vragen. Hetzelfde met vakanties. Ik trek graag rond door Marokko en logeer bij mensen die ik ken. Die adressen moeten in principe allemaal op voorhand gekend zijn bij de jeugdrechter. Dat ik mijn vakanties niet vooraf tot in de puntjes plan, maakt het er niet makkelijker op. De biologische ouders van Shafiq hebben natuurlijk het recht om te weten waar hun kind verblijft, maar ik heb ook recht op privacy.

“PLEEGOUDERS ZIJN OPVALLEND TEVREDEN. DE SLOGAN ‘PLEEGZORG DOET DEUGD’ BLIJKT TE KLOPPEN.”

Het neemt de spontaneïteit van vakanties en logeerpartijtjes weg. Het drukt ook elke keer een stempel op het kind. Sommige ouders van vriendjes weten niet dat hij een pleegkind is, maar door deze maatregel wordt dat bij elk logeerpartijtje weer pijnlijk duidelijk. Zou het niet mogelijk zijn daar een oplossing voor te vinden?”

Uit het onderzoek bleek ook dat sommige pleegzorgers – een minderheid – nood hebben aan meer vorming. Veronique behoort niet tot die minderheid. “Dankzij mijn vaste baan en vrijwilligerswerk leer ik regelmatig wat bij over pleegzorg. Dat volstaat voor mij. Ik zou eerder willen investeren in vorming voor

de biologische ouders. Er was ooit een voorstel om vorming te voorzien voor pleegouders, maar misschien is het beter de biologische ouders bij te staan bij de voorbereiding van hun kind dat na een bezoek terugkeert naar het pleeggezin.”

Veel pleegzorgers hebben geen relatie met de biologische ouders van hun pleegkind. En als die relatie er wel is, is die niet altijd zo goed, volgens de onderzoeksresultaten. Veronique daarentegen heeft zowel met de moeder als de vader van Shafiq contact, en die relaties worden steeds beter.

“VEEL KNELPUNTEN IN DE PLEEGZORG BEVINDEN ZICH OP HET FEDERALE NIVEAU.”

DE STEUN VAN HET SOCIAAL NETWERK

In het profiel van de pleegzorger dat in het onderzoek wordt geschetst, zien we dat driekwart van de pleegouders een partner heeft. Veronique is alleenstaande moeder, maar daar maakte de pleegzorgdienst geen probleem van. Het geheim zit volgens Veronique in een sterk sociaal netwerk dat informeel steun biedt. “Ja, ik ben een alleenstaande moeder, en dan nog een alleenstaande moeder die veel en laat

werkt. Maar ik heb een goed netwerk rondom mij dat me ondersteunt. Voor ik pleegouder werd, heb ik aan de mensen uit mijn omgeving gevraagd of ze bereid waren om af en toe te babysitten. Aanvankelijk waren enkelen terughoudend, omdat ze niet wisten wat voor kind ze in huis zouden halen, maar nu hij er is, is hij overal welkom.” Hoe ziet Veronique haar toekomst? En die van Shafiq? “Elk jaar opnieuw wordt de pleegzorgsituatie geëvalueerd. Daarna wordt eventueel bevestigd of hij nog een jaar langer blijft. Ik heb daar geen probleem mee. Ik vraag me soms wel af of ik binnen tien jaar nog de energie zal hebben om een puber in de hand te houden. Ik denk maar: wat hij nu gehad heeft, heeft hij gehad. Ik heb me niet geëngageerd om tot mijn honderdste pleegouder te blijven.”

(Shafiq is een pseudoniem.)

- ▶ De Week van de Pleegzorg loopt van 21 tot 27 november. Op 21 november vindt een studiedag plaats in het Vlaams Parlement.
- ▶ www.pleegzorgvlaanderen.be
- ▶ Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

DE TEVREDENHEID VAN DE PLEEGZORGERS GETEST

Kathleen Verreth van het Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Johan Alleman van de Koning Boudewijnstichting geven uitleg bij de opvallendste vaststellingen uit een onderzoek naar de tevredenheid van pleegzorgers.

De respons op de enquête per post lag hoger dan bij andere onderzoeken. “Dat laat zien hoe geëngageerd en betrokken pleegzorgers zijn”, aldus Alleman. De gemiddelde leeftijd van de pleegzorger is 52. Kathleen Verreth: “Die gemiddelde leeftijd is opvallend hoog. De pleegzorgsector staat de komende jaren voor de uitdaging om veel nieuwe jonge pleegzorgers te laten instromen.” 89% van de pleegzorgers voelt zich gezond of zeer gezond. Toch zijn er risicofactoren voor een slechte gezondheid, nuanceert Verreth: “Er is een groep pleegzorgers met een laag inkomen én een hoge leeftijd. Dat zijn twee risicofactoren voor een slechte gezondheid. Maar over het algemeen is zowel de fysieke als de psychische gezondheid goed.” De slogan ‘Pleegzorg doet deugd’ lijkt

dus te kloppen. Pleegzorgers zijn tevreden over de manier waarop ze zelf geselecteerd worden, over hoe hun gezin met een pleegkind gematcht wordt en over de begeleiding door de pleegzorgdiensten. “Die is belangrijk. Zonder kwaliteitsvolle begeleiding en frequente contacten zouden minder pleegzorgers het kunnen volhouden”, zo legt Verreth uit. Een aantal pleegouders zou de vorming wel graag meer aangepast zien aan hun noden. “Ze willen vaak meer weten over de relatie met de biologische ouders en hechting, maar ze hebben vooral nood aan het uitwisselen van ervaringen.” 40% zou de pleegzorgvergoeding graag wat zien stijgen. En 29% van de ondervraagden zegt moeilijk rond te komen met het algemene gezinsinkomen. Toch geeft 78% aan niet te willen stoppen met pleegzorg in de komende drie jaar. Verreth: “Een mooi percentage, maar het zal een uitdaging worden voor de sector om extra pleegouders te laten instromen de komende jaren. Zeker nu minister Jo Vandeurzen, conform het Vlaams regeerakkoord, vooropstelt dat pleegzorg voor kinderen jonger dan zes jaar de eerste te overwegen keuze moet zijn als ze niet bij hun eigen ouders kunnen wonen.” Johan Alleman kadert de enquête in het aankomende pleegzorgdecreet. “Deze enquête was sterk toegespitst op Vlaamse bevoegdheden en kan dienen als ondersteuning en voorbereiding voor het pleegzorgdecreet dat in de maak is. Een aantal zaken die niet aan bod komen – zoals het statuut, het recht op loopbaanonderbreking en bepaalde vergoedingen – is federaal geregeld. Veel knelpunten in de pleegzorg bevinden zich op het federale niveau.”

- ▶ www.kenniscentrumwvlg.be
- ▶ www.kbs-frb.be

TELE-ONTHAAL ANALYSEERT SUÏCIDALE 60-PLUSERS

Het aantal gesprekken van Tele-Onthaal met zestigplussers over zelfdoding blijkt in 2010 met 12% gestegen ten opzichte van 2009. Tele-Onthaal focuste daarom van 1 mei tot 31 juli 2011 op de gesprekken met suïcidale zestigplussers.

Uit de inhoudelijke analyse van de anonieme registratie blijkt dat de aangehaalde problemen niet zozeer gerelateerd zijn aan de fysieke aftakeling of aan medische problemen. Suïcidale zestigplussers halen veel vaker relationele elementen of ingrijpend verlies aan. De overgrote meerderheid (86%) van de oproepers woont alleen. Uit de reacties blijkt dat bij een gesprek over de zelfdodingsgedachten en de ervaren problemen, de acute wens tot zelfdoding afneemt.

- www.tele-onthaal.be
- Tele-Onthaal is telefonisch bereikbaar op het nummer 106

REGELGEVING IN VLAAMSE CODEX

Juriwel, de website met de Vlaamse welzijns-, gezondheids- en gezinsregelgeving, bestaat niet langer als zelfstandige website. Juriwel maakt vanaf nu deel uit van de Vlaamse Codex, de website met alle Vlaamse regelgeving. Het blijft mogelijk de WVG-regelgeving te doorzoeken.

Ook de periodieke nieuwsbrief van Juriwel verandert. Vanaf nu bevat ze enkel een overzicht van de nieuwe regelgeving. Wie de nieuwsbrief van Juriwel wil ontvangen, moet zich (opnieuw) abonneren.

- *Het adres van Juriwel wijzigt niet: www.juriwel.be*

DE DIENSTENCHEQUE: TEN DIENSTE VAN WIE?

Sinds het succesvol invoeren van de dienstencheque is deze vorm van gesubsidieerde dienstverlening in Vlaanderen niet meer weg te denken. De dienstencheques kunnen zowel voor hulp in huis als buitenshuis gebruikt worden.

Door de dienstencheque werd de combinatie van arbeid en gezin voor velen haalbaar. De cheque bestrijdt zwartwerk en creëert zinvolle en kwalitatieve arbeid. De laatste jaren neemt het gebruik van dienstencheques in de welzijnssectoren systematisch toe. Vlaams Welzijnsminister Jo Vandeurzen wil daarom de impact van deze evolutie bewaken met oog op kwaliteit van zorg en toegankelijkheid van het aanbod. Hij gaf aan het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin de opdracht om de impact van het stelsel van dienstencheques op de woonzorgvoorzieningen te analyseren.

De voornaamste conclusie van het onderzoek, naast de spectaculaire groei, is het feit dat twee op drie dienstencheques gebruikt worden bij commerciële dienstenchequebedrijven. Ook valt de prominente aanwezigheid van de dienstencheque in gezinszorg en aanvullende thuiszorg op, in tegenstelling tot het beperkt gebruik van

de cheque in de residentiële zorg. Uiteraard springt ook de kostprijs van het dienstenchequestelsel in het oog. Aanvankelijk werd die geraamd op 84 miljoen, maar in werkelijkheid werd het 2,2 miljard euro. Het recente beleid en het maatschappelijke debat hadden de neiging om de dienstencheque niet te oriënteren naar de zorg, en er is ook een aantal initiatieven genomen

om dit in te perken. Desondanks is het gebruik van de dienstencheque in de zorg zo gegroeid dat het een belangrijke deelgroep wordt. Door de vergrijzing van de bevolking zal de dienstencheque nog belangrijker worden. Volgens het rapport is dit een prioritair en legitiem gebruik van overheidsmiddelen en misschien de beste garantie voor de toekomst van de tewerkstelling in deze sector. Het rapport is in ieder geval een goede basis voor een grondig debat over het dienstenchequestelsel.

- *Het rapport staat op www.steunpuntwvg.be*

DE GEKLEURDE VERGRIJZING

DEEL 4 De vergrijzing verandert de manier waarop we zorg, welzijn en gezondheid beleven en organiseren. De komende jaren worden cruciaal. Mede om dit in goede banen te leiden, bedacht de Europese Commissie *Europa 2020*, een strategisch plan voor slimme, duurzame en inclusieve groei. In het kielzog van Europa sleutelt de Vlaamse Gemeenschap aan een *Vlaams Hervormingsprogramma Europa 2020*. *Weliswaar* neemt die toekomst onder de loep. In deze aflevering praten we met Sanghmitra Bhutani van het Minderhedenforum en Els Nolf van de Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad over de zorg voor allochtone ouderen. TEKST HAROLD POLIS | FOTO'S JAN LOCUS | ILLUSTRATIE OMSLAG IEF CLAESSEN

Wanneer is het eigenlijk duidelijk geworden dat allochtone ouderen een bijzondere groep vormen? Sanghmitra Bhutani: "Ruim tien jaar geleden werd duidelijk dat allochtone ouderen de weg niet vonden naar de zorgsector. Het onderzoek van Guido Cuyvers en Jo Kavs (zie *Weliswaar* 44, nvdv) is hierin bepalend geweest. Het Minderhedenforum dacht mee na over beleidsaanbevelingen. De pioniers zijn echter de provincies Oost-Vlaanderen en Limburg. Zij namen

pen belangrijk dat de zorg voor de ouders gegarandeerd blijft. Ook de etnische diversiteit bij ouderen neemt toe. We merken al dat er ouderen van sub-sahariaanse en Oost-Europese origine zijn."

Hoe daagt die ontwikkeling de zorg uit?

Sanghmitra Bhutani: "Er blijven specifieke aandachtspunten bij alle allochtone ouderen. Ook bijvoorbeeld bij ouderen uit de Zuid-Europese migratie. Die kregen geen tot weinig kansen om Nederlands te leren in de jaren vijftig en zestig. Ook zij hebben oplossingen nodig om taalproblemen aan te pakken. Het volstaat niet om zorgjargon te vertalen. Er is ook uitleg nodig, omdat bepaalde zorgsystemen gewoon niet bestaan in de landen van herkomst. In Limburg is er op dit vlak al een hele weg afgelegd door woonzorgcentra. Divers zorgpersoneel is een must."

Om hoeveel mensen gaat het eigenlijk?

Sanghmitra Bhutani: "Edith Lodewijckx heeft in 2007 de sociaaldemografische kenmerken van ouderen van vreemde herkomst onderzocht. Zij heeft vastgesteld dat het in 2004 over ruim 80.000 55-plussers ging, op een totaal van 1.733.000 Vlaamse 55-plussers. Maar hun aantal stijgt snel. Het gaat om mensen vanaf 55 omdat ze, als gevolg van zware beroepen, vaak last hebben van vroegtijdige ouderdomsverschijnselen. De vreemde herkomst wordt vastgesteld op basis van de historiek van de nationaliteit. Genaturaliseerde Belgen tellen dus mee."

Hebben al die mensen intussen de weg naar de Vlaamse ouderenzorg gevonden?

Sanghmitra Bhutani: "Er wordt nog veel zorg opgenomen in het gezin. Daarom pleiten we om voor hen

"VEEL GEZINNEN MOETEN KINDEREN OPVOEDEN EN OUDEREN OPVANGEN, NIET ZELDEN IN SOCIAAL PRECAIRE OMSTANDIGHEDEN."

het project 'Ouder worden in Nederland' over en pasten dit aan de Vlaamse context aan. Ouderen werden samengebracht en geïnformeerd over de beschikbare zorg. Met de regeringsswissel in 2004 kwam er een stilstand met uitzondering van het onderzoek van LUCAS naar de opvang van allochtone ouderen in woon- en zorgcentra. Onder Vlaams Welzijnsminister Steven Vanackere heeft diversiteit een plaats gekregen in het woonzorgdecreet. Minister Jo Vandeurzen wil nu meer focussen op thuiszorg voor ouderen."

Hoe moeten we die verkleuring begrijpen?

Sanghmitra Bhutani: "Uit de demografische prognoses blijkt dat het aantal allochtone ouderen niet gering is in bepaalde regio's en nog zal toenemen. De eerste generatie migranten is volop aan het verouderen. En er is een deel ouderen dat in het kader van gezinsherenging naar ons land is gekomen. Bij partnerkeuze van jongere generaties is het bij sommige gemeenschap-

de mantelzorg en de thuiszorg fors te ondersteunen. Tegelijkertijd is het nodig dat de woonzorgcentra zich voorbereiden op de komst van bejaarden van vreemde herkomst. Onze grootste aandacht moet vandaag echter uitgaan naar de gezinnen die geconfronteerd worden met een complexe situatie. Ze moeten kinderen opvoeden en ouderen opvangen, niet zelden in sociaal precare omstandigheden. We zien veel armoede bij hen. Maar de wil om zorg te verlenen aan hun oude familieleden is groot. We weten echter onvoldoende in hoeverre de financiële situatie de zorgkeuze mee bepaalt.”

Is het mogelijk om te voorspellen hoe die verhoudingen kunnen veranderen?

Sanghmitra Bhutani: “We kunnen niet voldoende inschatten wat de totale nood aan thuiszorg is. We zijn er zeker van dat er vandaag gezinnen in de kou blijven staan. Dat horen we via andere circuits, zoals de huisartsen of apothekers in bepaalde wijken. Zij bereiken de groep ouderen van vreemde herkomst makkelijker dan de thuiszorg.”

Is thuiszorg een alleenstaand geval?

Sanghmitra Bhutani: “Nee, ook in andere sectoren is er onderbenutting. Bijvoorbeeld bij de ondersteuning van allochtone gezinnen die zorgen voor een familielid met een handicap.”

Hoe verklaart u dat?

Sanghmitra Bhutani: “Ofwel vinden mensen de weg niet naar eerstelijnsdiensten, ofwel is doorverwijzing een probleem. Voor de zorgsector is het niet altijd duidelijk of er zorgvragen leven bij bepaalde bevolkingsgroepen. De zorgsector is overbevraagd. Lokale overheden zijn beter geplaatst om in het kader van lokaal sociaal beleid na te gaan of er geen bevolkingsgroepen uit de boot vallen.”

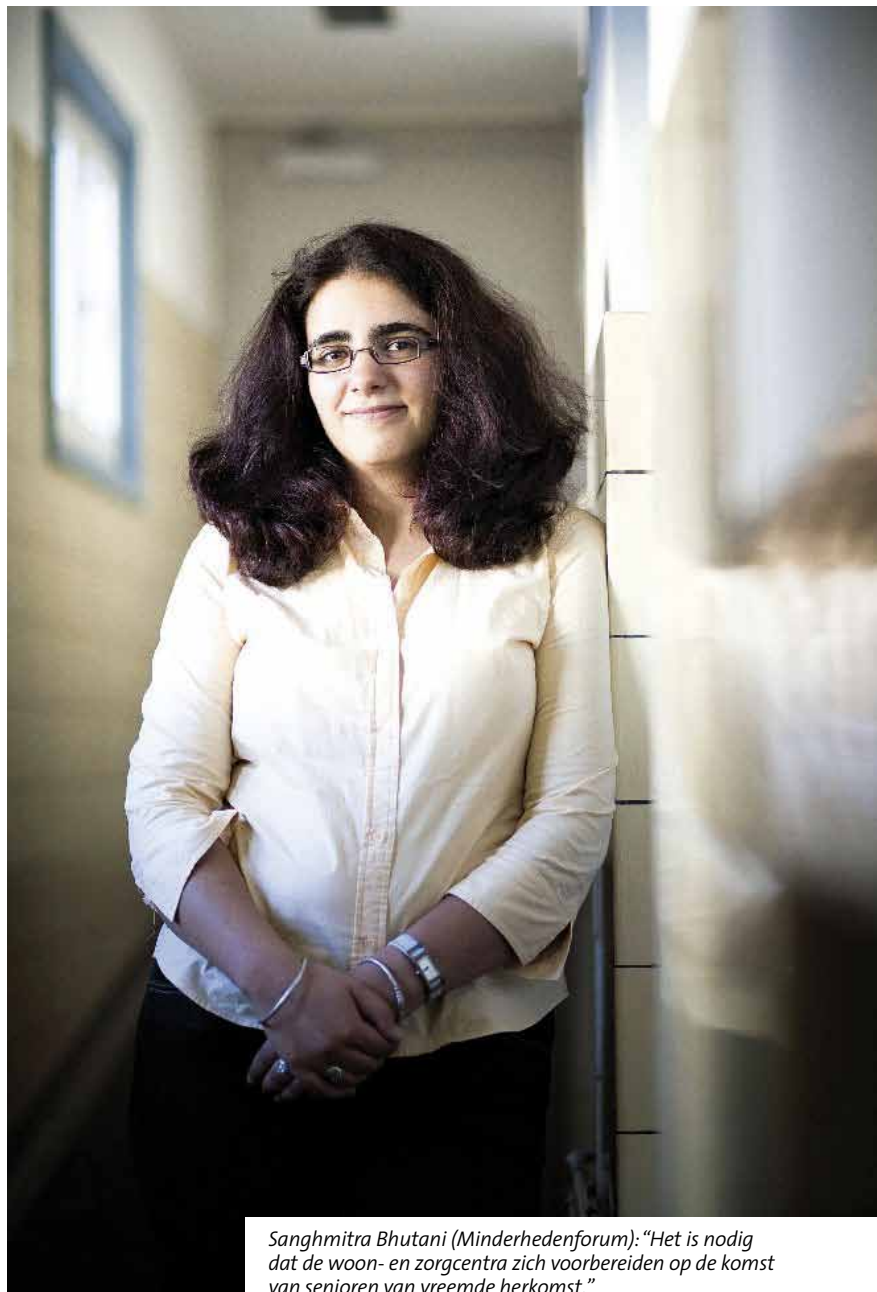
Er ontstaat met andere woorden een verborgen probleem?

Els Nolf: “Er is gelukkig nog een sterke mantelzorg bij etnisch-culturele groepen, sterker dan bij autochtone Belgen. Maar het brokkelt af. Het is echt nodig dat we onderzoeken tot waar die mantelzorg vandaag nog reikt. Net door die sterke mantelzorg is het moeilijk om de situaties te detecteren waar het misloopt.”

Sanghmitra Bhutani: “Het zou goed zijn om in die gevallen meer steun en toch ook controle te voorzien. Families moeten gesensibiliseerd worden. Ze moeten weten dat ze hulp kunnen vragen als het niet meer gaat. Daar rust nog een groot taboe op.”

Pakken wij het anders aan dan onze buurlanden?

Sanghmitra Bhutani: “In Nederland heb je veel categoriale zorg. Het Minderhedenforum pleit voor inclusieve zorg. Etnisch-culturele groepen hebben

Sanghmitra Bhutani (Minderhedenforum): “Het is nodig dat de woon- en zorgcentra zich voorbereiden op de komst van senioren van vreemde herkomst.”

eenvoudigweg niet de middelen om bijvoorbeeld eigen woonzorgcentra op te richten, laat staan dat ze dit willen doen. Zorg in het gezin blijft centraal staan. Ouderen willen vooral een veilige en vertrouwde omgeving om in te wonen. Dit kan betekenen dat ze liever dicht bij andere ouderen met dezelfde herkomst willen wonen. De vragen van allochtone ouderen zijn misschien verschillend, maar in het diversiteitsverhaal vormen die vragen net het uitgangspunt.”

Ouderen van vreemde herkomst vinden elkaar dus minder terug in woonzorgcentra. Waar vinden ze elkaar dan wel?

Sanghmitra Bhutani: “Ouderen besteden veel tijd aan

DOSSIER MANTELZORG

Bij mantelzorg denkt iedereen spontaan aan de zorg voor een partner of kind, maar ook broers en zussen of studenten op kot zorgen voor elkaar. Deze stille helden van de zorg staan dag en nacht paraat. Hoe krijgen deze 'zorgmanagers' alles georganiseerd? En hoe houden ze het vol? Mantelzorg gaat over ondersteuning geven en krijgen, met veel liefde en inzet.

NORA
TRAEYS

ZELFSTANDIG WONEN EN STUDEREN MET STEUN

EEN KOT ALS GEEN ANDER

OMKADERING Bij mantelzorg denkt iedereen spontaan aan zorgen voor een partner of kind. Maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. Gwen en Ineke zitten al jaren samen op een kot voor studenten met en zonder fysieke beperking. Ineke zit in een rolstoel en krijgt af en toe hulp van Gwen. Ondertussen werden ze beste vriendinnen. TEKST LIESBETH VAN BRAECKEL | FOTO JAN LOCUS

Ineke, was het voor jou evident om op kot te gaan?
Ineke Michielsens: “Nee, eigenlijk niet, tot we iemand tegenkwamen die ook op een kot met omkadering woonde. Iedereen – met of zonder beperking – kan hier op kot komen. De enige voorwaarde is dat je bereid moet zijn om aan omkadering te doen.”

STUDENT-VRIJWILLIGERS WORDEN UITGEDAAGD IN PRAKTISCHE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN, IN HUN KIJK OP EN GEVOEL BIJ LEEFTIJDGENOTEN MET FUNCTIEBEPERKING.

“Dat wil zeggen de studenten die slechtziend of blind zijn, of in een rolstoel zitten een beetje ondersteunen en helpen met de dagelijkse dingen. In ruil daarvoor krijg je een kamer die wat goedkoper is dan gemiddeld in Leuven.”

Gwen Dekeuleneer: “Ik wist niet van het bestaan af, tot ze bij residentiebeheer zeiden dat ik hier ook op kot kon komen. Ik vond het meteen een leuk concept.”

Het moet hier – nog meer dan op andere koten – wel goed klikken met je kotgenoten. Lukt dat?

Ineke: “Ik heb het gevoel dat het er bij ons nog socialer aan toegaat dan elders. We eten bijna alle

dagen samen, we zijn een hechte groep. Maar zelfs als je wat meer teruggetrokken bent, is er geen probleem. Zolang je maar mee de beurtrol voor assistentie aan de studenten met een beperking opneemt.”

Gwen: “Af en toe zijn er strubbelingen, maar dat gebeurt overal. Sommigen hebben al eens minder tijd voor de omkadering door een druk sociaal leven. Dat is niet altijd makkelijk.”

Hoe wordt die beurtrol opgesteld?

Gwen: “We vergaderen elke week met de omkaderingsgroep. Dan worden de uren waarop er hulp nodig is verdeeld. Een dagelijkse taak is de hulp bij het koken van het avondeten.”

Ineke: “Sommige studenten hebben een vrij ernstige handicap en hebben ook hulp nodig om naar het toilet te gaan en om ’s avonds in bed gelegd te worden. Het kot is gelukkig goed aangepast: er is een lift, de gang is breed, de kamerdeuren zijn breed en er zijn geen drempels. Er zijn een paar aangepaste kamers die extra groot zijn zodat een elektrische rolstoel makkelijk kan draaien. Die kamers hebben ook een eigen badkamer met een inrijdouche en steunbeugels naast het toilet.”

Gwen: “Ook in de keuken is een laag werkblad voorzien waar je met je rolstoel kan onder rijden.

Er is ook op de details gelet. We hebben witte kasten met zwarte handgrepen, zodat slechtzienden die toch nog kunnen zien door het grote contrast.”

Leuven is een echte studentenstad. Voorzien jullie ook omkadering om uit te gaan?

Gwen: “Dat is eigenlijk niet verplicht, maar het gebeurt spontaan. We zijn ondertussen ook echt vrienden geworden, dus is het normaal dat je samen uitgaat. Het komt vaak spontaan aan bod op de permanentievergadering, ook al hoort het er officieel niet bij. We gaan dan ook uit op plaatsen die goed toegankelijk zijn.”

Ineke: “Mijn kotgenoten zijn ook allemaal wel supersterke mensen die mijn rolstoel over een drempel kunnen duwen als dat nodig is. Wie aan omkadering doet, hoeft niet meer te sporten: het is gratis fitness en powertraining (lacht!)”

Gwen: “Leuven is niet de meest aangepaste stad. Veel bergop, bergaf, veel trappen en drempels, veel scheve stoepen, losse tegels en glas op de stoep.”

Ineke: “De eerste weken heb ik wel tien keer een platte band gehad. In het begin ging ik naar de fietsenmaker om de hoek, maar toen die ermee stopte, hebben de kotgenoten af en toe mijn band geplakt.”

OMKADERD WONEN IS EEN INITIATIEF VAN STUDENTENVOORZIENINGEN K.U.LEUVEN

Omkaderd Wonen biedt studenten met en zonder fysieke functiebeperking de mogelijkheid om samen te wonen, te leven en te leren in Leuven. Voor de start van het academiejaar maakt de Adviseur Omkaderd Wonen samen met de student met een functiebeperking een inschatting van de nood aan assistentie. Op basis daarvan stelt de adviseur omkaderd wonen de omkaderingsgroep samen. Drie sleutelbegrippen vatten de concrete werking van een omkaderingsgroep goed samen: permanentie, assistentie en vrijwillig engagement. Voor een student met een functiebeperking biedt omkaderd wonen dankzij een toegankelijke kamer en de vrijwillige assistentie door leeftijdsgenoten, de kans om zelfstandig te wonen, te leven, te studeren en te ontspannen in het gewone studentenmilieu. Voor student-vrijwilligers biedt omkaderd wonen diverse ervaringen. Via ‘gewoon samenwonen’ worden ze uitgedaagd in praktische en sociale vaardigheden, in hun kijk op en gevoel bij leeftijdsgenoten met een functiebeperking. Omkadering is georganiseerd in groepen die verdeeld zijn over tien verschillende gesubsidieerde residenties van de K.U.Leuven. Wie omkadert, kan verblijven in een gesubsidieerde residentie van de K.U.Leuven, tegen een gesubsidieerde huurprijs. Wie omkadering nodig heeft en fiscaal gezien niet in aanmerking komt voor een gesubsidieerde huurprijs, kan wel in omkadering tegen een niet-gesubsidieerde huurprijs.

► www.omkadering.be

Ineke en Gwen (l.): “Het is voor ons vanzelfsprekend geworden dat we elkaar helpen.”

Ineke, zou het voor jou ook lukken om op kot te gaan zonder omkadering?

Ineke: “Moeilijke vraag. Ik ben zelfstandig geworden in een kot met omkadering en heb hier veel geleerd. Ik zou redelijk goed mijn plan kunnen trekken met wat ik nu allemaal kan, maar ik weet niet of ik het gekund zou hebben toen ik pas op kot ging. Ik zat toen ook nog maar pas in een rolstoel. Maar alleen al voor het sociale zou ik graag hier op kot zitten.”

Ineke, geef je als ‘omkaderde’ student ook zelf omkadering?

Ineke: “Soms. Ik kan ook perfect hulp bieden aan studenten die niet goed alleen kunnen eten en drinken. Ook slechtzienden helpen soms rolstoelstudenten in bed leggen.”

Gwen: “Het is voor ons bijna vanzelfsprekend geworden dat we elkaar helpen.”

► Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

ALS JE OUDER JE KIND WORDT

DEMENTIE Als er iemand ervaring heeft met mantelzorg, dan is het Christiane Hugaert wel. Nadat haar schoonmoeder en vader in hun laatste levensjaren al bij haar inwoonden, neemt ze nu ook de zorg voor haar moeder op zich. Ze vindt het belangrijk dat wie afhankelijk wordt van hulp niet betutteld wordt.

TEKST LIESBETH VAN BRAECKEL | FOTO JAN LOCUS | ILLUSTRATIE NORA THEYS

Hoe bent u mantelzorger geworden?

Christiane Hugaert: "Eenendertig jaar geleden – ik was toen zwanger van mijn derde kind – merkten we dat mijn schoonmoeder zich verward begon te gedragen. Ik was verpleegkundige, maar in die tijd hoorden we nog maar weinig praten over verward-

heid. De geriater ontdekte dat ze de ziekte van Alzheimer had. Ik kwam bij haar thuis om haar te verzorgen, maar ik had zelf drie kleine kinderen, en twee huishoudens runnen was niet doenbaar. Ze is dan bij ons komen wonen. In het begin met weinig hulp, maar op termijn had ze steeds meer zorg nodig."

Hoe zorgde u voor de extra hulp die toen nodig was?

"We hadden een bejaardenhelpster van gezinshulp. Ik had wel het geluk dat ik de schoolvakanties had. Mijn man kon de vrijdagnamiddag vrij nemen op zijn werk. Zo hebben we het elf jaar kunnen volhouden. Op een bepaald moment kregen we door een wetswijziging minder hulp aan huis. Toen was het voor ons niet meer haalbaar. We hebben haar naar een psychogeriatrische afdeling voor zwaar demente mensen gebracht. Toch bleven we proberen een oplossing te zoeken om haar weer in huis te nemen. Gelukkig kon ik deeltijds gaan werken. Met hulp aan huis is het ons gelukt om haar de laatste twee jaren thuis te verzorgen en haar thuis te laten sterven. Op het einde van haar leven lag ze in foetushouding in een rolstoel, maar dat weerhield ons er niet van met haar te gaan wandelen. Dat werd niet altijd geapprecieerd door de omgeving. Mensen vonden dat zij in haar toestand niet meer moest buitenkomen. Dat waren reacties uit onbegrip. We probeerden dat van ons af te laten glijden."

Later heeft u ook voor uw vader gezorgd. Hoe is dat verlopen?

"Mijn vader had een zware astma doordat hij zijn hele leven in de vlasindustrie gewerkt heeft. Toen hij terminaal ziek was, hebben we hem tijdens zijn laatste levensmaand bij ons in huis genomen en verzorgd. Mijn moeder is nog een hele tijd alleen blijven wonen, met af en toe wat hulp van ons. Toen ze steeds meer last kreeg van reuma en steeds zwaardere geheugenstoornissen kreeg kwam ze bij ons inwonen. We hebben ons huis speciaal voor haar verbouwd. De garage is veranderd in leef- en slaapkamer met een bad-

kamertje met inloopdouche. De keuken hebben we ook aangepast om meer ruimte te creëren.”

Wat vindt u belangrijk aan mantelzorg?

“Ik vind dat wie oud wordt en zorgafhankelijk wordt, mag doen en laten wat hij wil. Ik wil niet betuttelen of commanderen. Mijn moeder helpt nog met klusjes in het huishouden. Vaak moet ik die nog eens opnieuw doen, maar zo blijft ze bezig. Ik wil haar dat niet afnemen, hoewel ik soms zie dat het niet meer goed gaat.”

Wat is specifiek aan zorgen voor iemand met dementie?

“Door het geheugenverlies heb je nog veel meer dan bij andere ziektes een verlieservaring. Beide partijen maken een lange rouwperiode mee. Je verliest al een stukje van de persoon nog voor hij sterft. Je moeder is je moeder niet meer. Je moeder wordt je kind. Bij mensen met een fysieke ziekte kan je nog goede gesprekken hebben, met iemand met dementie lukt dat vaak niet. Ik denk dat partners die ermee geconfronteerd worden erg eenzaam kunnen worden. Je moet iemand hebben tegen wie je kan ventileren. Een klankbord. Ik raad iedereen aan iemand te zoeken die kan luisteren en zwijgen.”

“HUISARTEN Zouden SPONTAAN INFORMATIE MOETEN GEVEN OF DOORVERWIJZEN NAAR EEN EXPERTISE-CENTRUM.”

Voelt u zich voldoende ondersteund en geïnformeerd als mantelzorg?

“Mantelzorgers die een dement familielid onder hun hoede hebben, zouden beter op de hoogte moeten zijn van wat normaal is bij die ziekte. De achterdocht en het tijdsbesef van die patiënten zorgt in veel families voor discussies, terwijl dat normale symptomen van de ziekte zijn. Maar dat moet je als mantelzorg zelf uitzoeken. Het zou niet slecht zijn als huisartsen, gezinshulp en maatschappelijk werkers die in contact komen met mantelzorggezinnen spontaan informatie zouden geven, of doorverwijzen naar een Expertisecentrum Dementie. Omdat ik in het begin zelf een tekort aan informatie had, engageerde ik me bij de Werkgroep Thuisverzorgers. Ik gaf informatievergaderingen over dementie, voor families en professionelen. Daarom schreef ik ook het boekje *De Weg Kwijt*. Mantelzorgers begrijpen het medische jargon waar dokters soms mee goochelen niet. Ik praat altijd over dagboeken. De dagboeken van mijn moeder zijn volgeschreven. Er komt niets meer bij. En de oude dagboeken beginnen open te vallen. Bij elke stoornis kan er een dagboek uit een andere levensperiode opengaan. Dat begrijpen mensen beter dan medisch jargon.”

Christiane Hugaert: “Mantelzorgers zouden wat vaker een aanmoediging mogen horen: ‘Je kan het!’”

Wat kan er – naast extra informatie – nog verbeterd worden aan de situatie van mantelzorgers?

“De gemeenschap kan nog meer ondersteunen. En dan heb ik het niet over geld of subsidies. Mantelzorgers zouden wat vaker een aanmoediging mogen horen: ‘Je kan het!’ Wanneer oudere mensen in een ziekenhuis opgenomen worden, krijgen hun kinderen vaak te horen dat ze hun moeder of vader niet meer mee naar huis moeten nemen ‘omdat het toch niet zal lukken’. Laat die mensen het toch tenminste proberen! Met de nodige steun en hulp lukt het vaak wél.”

► Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

MIJN LEVEN ALS BRUS

FAMILIALE ZORG Marlies is een 23-jarige lerares. Haar broer Bart is geboren met het syndroom van Williams-Beuren. Bart heeft een matige mentale en fysieke beperking. Als zus zorgde Marlies mee voor Bart. In de loop der jaren veranderde hun relatie. Het leven zoals het is als brus.

TEKST LIESBETH VAN BRAECKEL | ILLUSTRATIE NORA THEYS | FOTO JAN LOCUS

“Als klein kind trok ik heel veel met hem op”, zo begint Marlies haar verhaal. “Veel mensen dachten dat we een tweeling waren, omdat hij een groeiachterstand had. We leerden samen stappen en konden ongeveer op hetzelfde moment fietsen, hoewel hij bijna twee jaar ouder is dan ik. Toen Bart tien jaar was, stopte zijn ontwikkeling. Ik groeide verder op.” Als puber was het niet altijd even makkelijk om samen te leven met een broer met een beperking. Marlies: “Mijn houding tegenover mijn broer schipperde tussen liefde en haat. Ik dacht:

‘Waarom heb ik zo’n broer en andere mensen niet?’ Maar als mensen hem op straat aanstaarden, zei ik: ‘Doe normaal. Dat is gewoon mijn broer.’”

NIET ALTIJD LIEF EN SCHATTIG

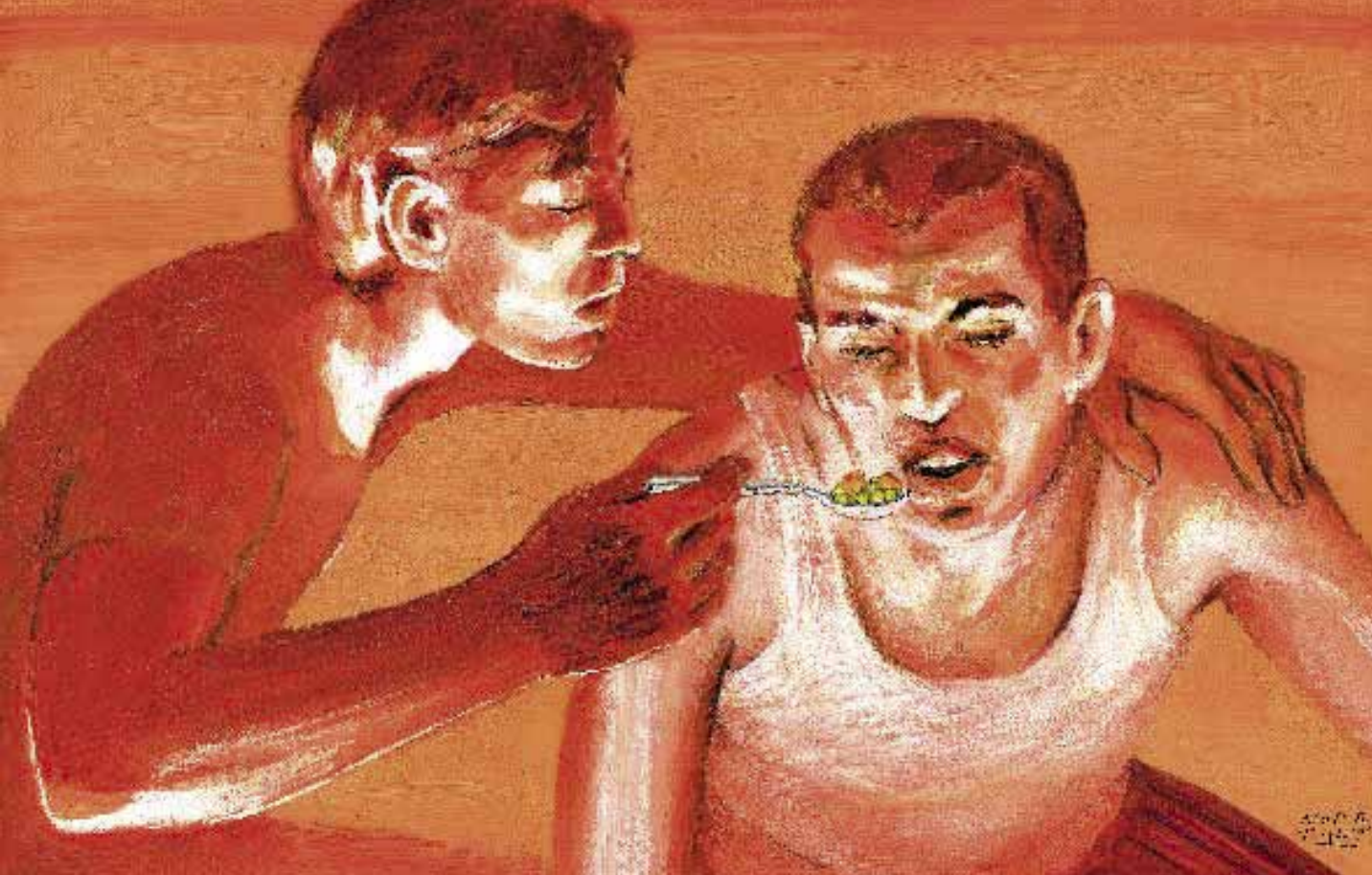
Toen Marlies veertien was, scheidden haar ouders. Zij en haar broer woonden bij haar moeder, maar die had veel aan haar hoofd. Marlies nam mee de zorg voor haar broer op. “Ik zorgde dat Bart ’s morgens aangekleed raakte, smeerde zijn boterhammen en zette hem op de bus naar school. Ik kreeg al snel een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Maar toen Bart achttien werd, stopte het voor hem. ‘Jij bent mijn moeder niet, jij hebt niks te zeggen.’ Hij denkt rechtlijnig en neemt moeilijk dingen aan. Toen ik op mijn beurt achttien werd, was ik in zijn ogen volwassen en mocht ik weer voor hem zorgen.” De meeste mensen in haar omgeving wisten wel dat haar broer een beperking had. De reacties daarop waren niet negatief. Marlies: “Mensen met het syndroom van Williams-Beuren hebben vaak het uiterlijk van een elfje. Mijn vrienden en familie vonden mijn broer al gauw lief en schattig. Hij kreeg altijd alles gedaan van iedereen. Ik had vaak het gevoel dat hij met alle aandacht ging lopen. Dan riep ik wel eens: ‘Hij is niet altijd lief! Hij is niet altijd schattig!’ En als mijn oma speciaal voor hem zijn lievelingskoffiekoek aan de kant legde, eiste ik dat die teruggelegd werd. Ik vond dat de vier andere kleinkinderen evenveel recht hadden op aandacht als mijn broer.”

RECHT OP AANDACHT

Sommige brussen rebelleren, anderen cijferen zich weg. Volgens onderzoekster Tinneke Moyson (zie kader) is het goed dat brussen durven en mogen rebelleren. Marlies: “Mijn moeder zag gelukkig in dat ze haar aandacht goed moest verdelen. Als haar gevraagd werd hoe het met Bart ging, moest ze er zelf aan toevoegen ‘en met Marlies gaat ook alles goed’. Als iemand twee kinderen heeft en eentje heeft een gebroken been, dan vraag je naar het kind met het gebroken been. Maar dat gaat over. Bij brussen niet.” Brussen kunnen ervan genieten als ze eventjes on-

Brus Marlies Korthoudt: “Als mijn moeder gevraagd werd hoe het met Bart ging, moest ze er zelf aan toevoegen: ‘En met Marlies is ook alles goed.’”

verdeelde aandacht krijgen. “Ons jaarlijkse brussenkamp was pure verwennerij”, zo vertelt Marlies. “Even geen broers of zussen, alleen maar brussen. Bij het ontbijt vroegen de begeleiders: ‘Mis je nog wat op tafel?’ Iemand wilde graag plattekaas. En de volgende ochtend stond er plattekaas op tafel. Natuurlijk ging het niet om wat er op tafel stond, maar die extra aandacht was voor ons heerlijk.”

Haar leven als brus heeft zelfs invloed gehad op haar studiekeuze. “Ik ben begonnen in de richting orthopedagogie. Dat heb ik één jaar gevolgd. Toen leerde ik mijn vriend kennen. Zijn zus heeft ook een handicap. We heb-

“HET IS GOED DAT BRUSSEN DURVEN TE REBELLEREN.”

ben daar wel even bij stilgestaan. Wat als onze ouders er later niet meer zijn en wij de zorg voor onze broer en zus moeten opnemen? Kunnen we het aan om in onze job de hele dag voor mensen te zorgen en 's avonds nog eens? Ik heb een andere studierichting gekozen. Ik geef nu les in het secundair onderwijs.”

► *Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum*

ONDERZOEK NAAR ONDERSTEUNING VAN BRUSSEN

Tinneke Moyson van de UGent onderzocht in haar doctoraat de kwaliteit van leven van brussen en hoe ze ondersteund kunnen worden. “Er hoeft geen probleem te zijn voor je met ondersteuning begint.”

Een vrouw van veertig die stopt met werken om haar zieke zus of moeder in huis te nemen, kiest daar bewust voor. De broer van de jongen die autisme heeft, draagt als vanzelfsprekend zorg voor zijn broer. “Beide situaties zou je mantelzorg kunnen noemen, maar toch zijn ze zo verschillend”, aldus Moyson. “Ervaren brussen hun zorg wel als zorg? Ja, vaak wel. Zijn die taken belastend? Niet altijd, vaak bieden ze hun hulp spontaan aan. Het wordt pas een probleem als de brus niet anders kan dan zorg opnemen. Maar de scheidingslijn tussen normale en bovennormale zorg door brussen is moeilijk te trekken.”

Moyson vindt het belangrijk dat de omgeving van de brussen hen erkent in wat ze doen. De zorg van brussen is vaak onzichtbaar. Ze cijferen zich geregeld weg om span-

ningen in het gezin te vermijden. “Af en toe willen brussen even geen brus zijn. Ze willen ook momenten waarop ze onverdeelde aandacht krijgen. Een brus zal wel eens – al dan niet letterlijk – om aandacht schreeuwen. En dat is net goed. Brussen mogen zich niet steeds wegcijferen. Ouders moeten dat goed in het oog houden.”

Volgens Moyson is het ook een misvatting in onze maatschappij dat je alleen maar ondersteuning moet bieden als er problemen zijn. “Je moet mij geen brus noemen en ik heb geen ondersteuning nodig”, zeggen brussen soms. Maar ze onthouden het wel jarenlang als een babysit speciaal met hen alleen een spelletje gespeeld heeft. Dan ben je al bezig met brussenondersteuning. Dat hoeft niet altijd veel moeite te kosten. Eén school voor buitengewoon onderwijs liet de brussen mee naar de klas van broer of zus komen wanneer ze zelf vrij hadden door een pedagogische studiedag. Dat vonden ze fantastisch. Een ander idee kan zijn om brussen een speciale rondleiding te geven wanneer hun broer of zus in een internaat of dagcentrum opgenomen wordt.”

MANTELZORG IS AAN DOORBRAAK EN ERKENNING TOE

STILLE HELDEN VAN DE ZORG

MANTELZORG Wat doe je als je moeder, vader of partner zorgbehoevend wordt? Velen kiezen voor externe hulp, zoals een rusthuis. Maar heel wat Vlamingen willen liever zelf voor hun naaste zorgen. Al hebben deze 'stille helden' het niet altijd even makkelijk. TEKST STEFANIE VAN DEN BROECK | FOTO'S JAN LOCUS

Mantelzorg is van alle tijden: de meeste ouderen willen het liefst zo lang mogelijk thuis blijven wonen", zegt Anja Declercq van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG). "En heel wat mensen zijn bereid om voor hun zorgbehoevende ouder of partner te zorgen. Alleen is dat door de huidige omstandigheden minder vanzelfsprekend

dan vroeger. De gezinnen worden kleiner, er zijn meer vrouwen aan de slag, heel wat jobs zijn 'flexibeler', en minder kinderen blijven op volwassen leeftijd wonen waar ze zijn opgegroeid. Alles valt dus moeilijker te organiseren, waardoor mantelzorgers vaak 'zorgmanagers' worden. Ze regelen een poetsbushulp, dat er iemand eten brengt en dat er verzorging is. Dat vergt heel wat vaardigheden, want ons zorgsysteem is versnipperd."

Er bestaan ook nog steeds heel wat 'klassieke' mantelzorgers. Naar schatting 580.000 Vlamingen nemen de zorg voor een ouder, partner of andere verwante op. Anja Declercq peilde naar hun psychisch welzijn in de Vlaamse Ouderen Zorg Studie. Ze richtte zich specifiek op mantelzorgers die zich bekommeren om ouderen met cognitieve problemen – meestal dementie – en depressies. Voor de definitieve resultaten is het wachten tot eind dit jaar, maar Declercq gaf al een opvallende evolutie prijs. "Soms keert de relatie patiënt-mantelzorgers om. Dat zien we vooral bij partners die voor elkaar zorgen. En het toont meteen aan hoe kwetsbaar mantelzorgers zijn, en ook hoe kwetsbaar het systeem is. Als één van de twee – soms tijdelijk – instort, dan zakt het hele plaatje in elkaar en volgt er al snel een residentiële opname. En dat is niet altijd de beste oplossing."

MANTELZORG: 24 OP 24, 7 OP 7

Zorgen voor een familielid kan voldoening geven, het versterkt de relatie vaak zelfs. Veel mantelzorgers vinden het dus jammer als ze moeten stoppen. Dat blijkt uit de voorlopige onderzoeksresultaten. Maar soms moeten ze wel, willen of niet. "De zorg kan zwaar doorwegen", weet Anja Declercq. "Als we informeren naar het aantal uren dat ze in de zorg staken, dan schreven ze vaak '24 op 24, 7 op 7'. Dat moet je niet letterlijk nemen, maar die mensen hebben wel het gevoel dat ze altijd beschikbaar moeten zijn. Dat is een zware last. Zo kampte 25% van de ondervraagde mantelzorgers met depressieve gevoelens. Bij 4% gaat het om een ernstige depressie."

Anja Declercq (SWVG): "Soms keert de relatie patiënt-mantelzorgers om. Als één van de twee partners – soms tijdelijk – instort, dan zakt het plaatje in elkaar en volgt er al snel een residentiële opname."

En dat is niet zo vreemd, want zorgen voor iemand met dementie of een depressie is geen vrolijke tijdsbesteding. Bovendien offeren de mantelzorgers vaak sociale contacten op en gaan ze soms minder werken, wat voor eenzaamheid kan zorgen. Allemaal factoren die een depressie in de hand kunnen werken.”

Dit onderzoek moet uiteindelijk leiden tot beleidsadvies voor het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, vertelt Declercq. “We willen vooral dat de mantelzorgers een volwaardige partner in de zorg wordt. Nu worden ze nog te vaak buitengesloten tijdens overleg. Stel: het gaat slechter met de patiënt. Dan kan de huisarts voorstellen om de oudere even te laten opnemen in het ziekenhuis. Maar dan mogen de artsen en verpleegkundigen niet zomaar beslissen om hem voorgoed naar een rusthuis te sturen. Dat gebeurt af en toe, zonder overleg met de mantelzorgers. Zij blijven dan achter met een gevoel van schuld en machteloosheid.”

MEER RESPITZORG EN EEN AANSPREEKPUNT

De onderzoekers eisen ook dat mantelzorgers beter ondersteund worden. “Er is meer respijtzorg nodig. De oudere één dagje per week naar een dagcentrum brengen, bijvoorbeeld. Dan kan de mantelzorgers zijn hobby weer opnemen, zonder ongerust te zijn dat de demente oudere het fornuis zou aansteken.”

Maar niet alleen het tekort aan zulke zorg is een probleem. Er is ook weerstand bij de mantelzorgers zelf. “Vooral vrouwelijke mantelzorgers verzetten zich vaak tegen hulp van buitenaf. Ze hebben het gevoel dat ze alles zelf moeten doen: koken én poetsen én voor hun demente moeder zorgen enzovoort. Ze hebben dus vaak een duwtje in de juiste richting nodig.”

Daarom moet er proactief worden gewerkt, vindt Declercq. “We mogen niet wachten tot er problemen ontstaan. Misschien zou er een systeem zoals Kind & Gezin kunnen komen. Die brengen eerst een vrijblijvend bezoekje op de kraamafdeling en vragen dan of ze nadien thuis mogen langkomen. Zoiets zou voor mantelzorgers ook een goed idee zijn. Als ze hulp nodig hebben, dan kunnen ze die vragen aan een bekend aanspreekpunt. En indien niet, dan komt die hulpverlener over een halfjaar nog eens polsen. Want de situatie kan snel kantelen.”

Uiteraard kost extra ondersteuning geld, beseft Declercq. “Maar het is tegelijkertijd een besparing. Als we de middelen beter besteden, kunnen we veel opnames in ziekenhuizen en rusthuizen voorkomen. Eigenlijk zijn de gezondheidszorg en de welzijnszorg communicerende vaten.”

Maar niet alle heil komt van bovenaf. Elke burger kan zijn steentje bijdragen. “Als je ver van je ouders woont, is het moeilijk om een volwaardige mantelzorgers te zijn. Even snel een kom soep brengen en een handje toesteken is dan haast onmogelijk. Maar misschien

kan je oude buurvrouw je hulp wel gebruiken? Ook dat is vermaatschappelijking van de zorg.”

VERBORGEN PATIËNTEN

In de Oost-Vlaamse gemeente Kruibeke werd ook onderzoek gevoerd naar de noden van mantelzorgers. Dat stond onder leiding van Bart Criel, die er van 2001 tot 2008 OCMW-voorzitter was.

“EEN VIERDE VAN DE MANTELZORGERS KAMPT MET DEPRESSIEVE GEVOELENS. BIJ 4% GAAT HET OM EEN ERNSTIGE DEPRESSIE.”

Bart Criel (onderzoeker): “Er is vooral behoefte aan ondersteuning. En ze durven niet altijd aan de alarmbel te trekken. Dat wordt beschouwd als een teken van zwakte.”

Met welke noden werd u geconfronteerd?

Bart Criel: “Er is vooral behoefte aan ondersteuning. Al is er één belangrijke hindernis: zelf durven ze niet altijd aan de alarmbel te trekken. Dat wordt beschouwd als een teken van zwakte. De verschillende diensten – van OCMW tot huisarts – moeten dus uit eigen beweging hulp geven.”

U heeft het zelfs over de mantelzorgers als ‘verborgen patiënt’.

“Die informele zorgverstrekkers hebben ook behoefte aan bijstand, omkadering en een schouderklopje, ook

Anne Dedry (Ons Zorgnetwerk): "Bij mantelzorg gaat het om vrijwilligers in een thuissituatie. Héél delicaat om hen daar te controleren. En grotendeels overbodig."

al durven ze dat meestal niet toe te geven. Geloof me, af en toe zitten ze op hun tandvlees. Als we niet uitkijken, worden ze zelf ziek en dan komen we pas helemaal in de problemen."

Zijn er ook positieve conclusies?

"Zeker! De meerderheid van de mantelzorgers voelt zich goed in zijn vel. Mantelzorg kan iets verrijkends zijn, een manier om iets te betekenen. Maar er is ook een – niet eens zo kleine – minderheid bij wie die zorg te zwaar valt. Dus voor hen moet er iets gebeuren, want de nood aan mantelzorgers neemt toe."

In Kruikeke bestaat er een mantelzorgpremie: een goede zaak?

"De meesten appreciëren dit, al zouden ze het ook doen zonder die premie. Het is een goed begin – zorg kost nu eenmaal geld – maar er moet meer aan vasthangen, de premie moet deel uitmaken van een pakket van ondersteuning."

Hoe moet die ondersteuning er dan concreet uitzien?

"Moeilijke vraag. Moeten we hen individueel benaderen? Of zijn er collectieve maatregelen nodig? Ik denk dat er nu vooral geëxperimenteerd moet worden, van

onderuit. Een stad als Antwerpen heeft misschien andere noden dan een gemeente als Kruikeke. Eens die experimentele fase voorbij, kan de wetgever definitieve regels en initiatieven vastleggen."

DE FEDERALE WET

Op 23 juni werd in het federaal parlement de eerste nationale Dag van de Mantelzorg georganiseerd. Daar werd gedebatteerd over de federale wetsvoorstellen rond het statuut van de mantelzorg. De partijen Ecolo/Groen!, PS, MR en CDH zijn actief betrokken en hebben zich geëngageerd om tegen volgend jaar zo'n wet te realiseren. Maar ze zijn er nog niet, vindt Anne Dedry, beleidsmanager Zorg en Wonen van 'Ons Zorgnetwerk'.

Waarom moet er een federale wet komen?

Anne Dedry: "Op het gebied van sociale zekerheid moet er dringend nog het een en ander geregeld worden, en dat is nu eenmaal een federale kwestie. Mantelzorgers mogen niet de dupe worden van hun eigen inzet. Er is een financieel vangnet nodig. Hun pensioenrechten en werkloosheids- of ziekteuitkeringen mogen niet in het gedrang komen, ook al kunnen ze niet meer (of minder) werken."

Maar blijkbaar is dit ook een communautaire kwestie?

"In Vlaanderen zijn er al maatregelen getroffen rond mantelzorg. Zo worden er premies uitgereikt via de Vlaamse zorgverzekering en zijn er zes erkende verenigingen die mantelzorgers bijstaan. Maar in Wallonië is er nog helemaal niets voorzien. Deze federale wetsvoorstellen beginnen dus van nul, zonder met één woord te reppen over de bestaande realisaties en verenigingen."

Wat scheelt er volgens u nog aan de wetsvoorstellen?

"Een wettelijk kader is zeker niet slecht, maar er mogen ook niet té veel regels komen. Het gaat tenslotte om menselijke relaties: mantelzorgers die uit liefde en verantwoordelijkheid zorgen voor hun zorgbehoevende partner, ouder of kind. Een model van rechten en plichten past niet echt in zo'n vertrouwensrelatie. In de wetsvoorstellen wordt bijvoorbeeld gesproken over kwaliteitscontrole. Maar dit gaat wel om vrijwilligers in een thuissituatie. Héél delicaat om hen daar te controleren. En grotendeels overbodig. Want uit onderzoek blijkt dat de relatie tussen mantelzorgers en cliënten net heel goed zit. Daarnaast wordt er in de wetsvoorstellen ook te veel gefocust op werkende mantelzorgers. Zo negeer je de helft van de huidige mantelzorgers: 60-plussers die zorgen voor 85-plussers."

► Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

VROEGER IS EEN ANDER LAND, RELAAS VAN ACHT AANGESPOELDE LEVENS

De jeugd is een kort seizoen. En voor Imad, Maryska, Ibrahim, Raza, Dinesh, Sabo, Jacob en Benjamin geldt het dubbel.

Ze zijn aangespoeld, gestuurd, ontkomen of weggejaagd. Jacob, Raza en Dinesh ontvluchtten de gruwel van de oorlog in Soedan, Afghanistan en Sri Lanka. Imad en Benjamin (*foto rechts*) werden uitgespuwd door de genadeloze straten van Ghana en Marokko. Maryska (*foto links*) en Ibrahim gingen lopen voor de toorn van hun moorddadige vaders in Oekraïne en Guinee en de kleine Sabo raakte vast in het net van zijn familie van Syrisch-Koerdische verzetsstrijders. Begin jaren negentig werden zeven jongens en één meisje onder een andere hemel geboren, maar nu zijn het onze kinderen.

Gemiddeld om de drie uur arriveert er een kind zonder ouders in ons land. In totaal zo'n 1.600 in de eerste zes maanden van 2011. Hier begint hun nieuwe leven, maar de start is morsig, de teerling al geworpen. Verkrachting, moord, oorlog, verraad, familiaal geweld, drugs en dakloosheid, geen van de plagen die de menselijke soort teisteren, werd deze jongeren bespaard. Ze brachten het er levend van af, maar de herinneringen die hun dagen overschaduwden, zijn groter dan henzelf.

IN WOORD EN BEELD

Journaliste en schrijfster Catherine Vuylsteke volgde de acht van september 2010 tot juni 2011, fotografencollectief Nadaar (Eric de Mildt, Tim Dirven, Nick Hannes, Jan Locus, Dieter Telemans) en drie gastfotografen (Alain Schroeder, Loïc Delvaux, Bieke Depoorter) brachten elk een van hen in beeld.

Vroeger is een ander land is een boek in de betere boekhandel en een expo in het BELvue in het hart van Brussel.

- ▶ Catherine Vuylsteke, *Vroeger is een ander land, relaas van acht aangespoelde levens*, met foto's van Eric de Mildt, Tim Dirven, Nick Hannes, Jan Locus, Dieter Telemans en Alain Schroeder, Loïc Delvaux, Bieke Depoorter, Nadaar, 24,99 euro, ISBN 9789081812504
- ▶ Tentoonstelling in BELvue museum: 23 november 2011 tot 29 januari 2012. Gratis. Paleizenplein 7, 1000 Brussel, tel.: 070 22 04 92
- ▶ Weliswaar schenkt aan 10 lezers een boek. Mail op 10 november 2011 tussen 10.00 en 20.00 uur naar nadaar@weliswaar.be met vermelding van de titel van het boek en uw thuisadres zodat we het boek naar u kunnen opsturen.
- ▶ Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

© Dieter Telemans

© Eric de Mildt

GESCHIEDENIS SOCIAAL WERK GROEIT

Aan de rijke geschiedenis van het sociaal werk worden steeds nieuwe hoofdstukken toegevoegd. Die geschiedenis wordt al enige tijd toegankelijk gemaakt.

Twee jaar geleden werd naar Nederlands voorbeeld de Vlaamse canon sociaal werk voorgesteld: een website met een tijdslijn en daarop de vijftig belangrijkste hoogtepunten uit het verleden van de sociale sector. Zo duikt de Heilige Dimpna uit 1270 op, nog steeds relevant als achtergrond van gezinsverpleging in Geel. Of het schandaal bij Vrij en Vrolijk in 1974, wat de jeugdzorg stevig opschrikte en de basis vormde van een vernieuwingsbeweging. Elk hoogtepunt krijgt een korte toelichting, toont grafisch materiaal en biedt achterliggende documenten en studieopdrachten voor gebruik in het onderwijs. Wie denkt de geschiedenis van zijn vak te kennen, kan zich aan de quiz wagen.

Dit alles was al te zien op www.canonsociaalwerk.eu, maar het afgelopen jaar is hard gewerkt aan de uitbreiding van dit overzicht. Dat betekent dat er nu ook een internationale Engelstalige variant is (www.historyof-socialwork.org). Het Vlaamse overzicht werd aangevuld met twee deelcanons, namelijk over het thema jeugdzorg en het thema migratie en inburgering. Wie het verleden van de jeugdzorg bekijkt, komt dan terecht bij de vondelingenschuif, het knechtjeshuis of de hervormingsschool van Ruiselede. Voor migratie en inburgering krijg je het centrum buitenlandse werknemers of Semira Adamu te zien.

Het heden stelt al ruim voldoende uitdagingen aan sociaal werk, waarom dan nog terugblikken? Maatschappelijke discussies zoals die over liefdadigheid of over de spanning tussen solidariteit en migratie zijn niet nieuw. De canon sociaal werk kan ons helpen om het heden scherper te zien.

Een reliëf aan het portiek van het Antwerpse Maagdenhuis toont moeders die hun kinderen achterlaten.

GEWELD OP KWETS-BARE KINDEREN

Het Kinderrechtencommissariaat bevroeg, met de hulp van Kind & Samenleving en de Vrije Universiteit Brussel, 2.000 kinderen (tien tot twaalf) en jongeren (twaalf tot achttien) in Vlaanderen over hun ervaringen met geweld in het gezin, op school en in de vrije tijd.

Slachtoffers van geweld zijn vaak slachtoffer van meerdere vormen van geweld. Kinderen en jongeren die fysiek geweld wordt aangedaan, hebben een grotere kans dat ze ook slachtoffer zijn van extreem geweld en kwetsende uitspraken, dat ze zich verwaarloosd voelen en getuige zijn van geweld. Kinderen zijn vaak ook het slacht-

offer van geweld in de machtsrelatie tussen volwassene en kind. Uit het onderzoek blijkt echter ook dat kinderen en jongeren vaak het slachtoffer zijn van geweld gepleegd door leeftijdsgenoten. En voor kinderen in maatschappelijk kwetsbare posities is de kans hoe dan ook groter om het slachtoffer te worden van geweld. Het gaat over kinderen met gezondheidsproblemen of met een beperking, kinderen die leven in armoede, kinderen uit eenoudergezinnen of etnisch gemengde en allochtone gezinnen.

In het gezin wordt er tegen 39% van de kinderen en jongeren hard of agressief geroepen. Dit gebeurt vaak door de ouders (één op vier). Op school heeft 34% van de kinderen en jongeren ooit te maken met kwetsende of discriminerende opmerkingen over een lichamelijke probleem, huidskleur, geslacht, geloof of cultuur. In de jeugdbeweging wordt een vierde van de kinderen regelmatig belachelijk gemaakt (23%). In de sportclub ligt het aantal kinderen iets lager: 13%.

Naargelang de plek worden kinderen met meerdere vormen van fysiek geweld geconfronteerd. De school steekt er torenhoog bovenuit: 42% van de leerlingen heeft met meerdere vormen van fysiek geweld op school te maken. In het gezin gaat het over 12% van de kinderen. In de jeugdbeweging 13% en in de sportclub 10%. Een derde (33%) van de leerlingen wordt op school ongewenst lichamenlijk aangeraakt of ongewenst gekust. In het gezin ervaart 7% van de minderjarigen verschillende vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. In de sportsector is dat 10% en bij jeugdbewegingen 3%.

► www.kinderrechtencommissariaat.be

“MIJN LIJFSPREUK? LOSLATEN”

PROUST'S POLL *Oscar et la dame rose* (Theater PEG) gaat over een terminaal ziek jongetje. Regisseur Jacques Peustjens is ook coördinator van de Cliniclowns. Via de vragenlijst van Proust achterhalen we wie hij wel denkt dat hij is. TEKST ERIC BRACKE | FOTO STEPHAN VANFLETEREN

“De optredens met de cliniclowns voor de zieke kinderen en hun familie in het zorghotel Villa Rozerood hebben me geïnspireerd bij de regie”, vertelt Jacques Peustjens. “De rol van de tienjarige Oscar die aan leukemie lijdt, wordt gespeeld door een volwassen acteur. De ouders, die grote moeite hebben om met Oscar over zijn ziekte te praten, worden vertolkt door poppen. Iedereen die in de zorgsector met deze problematiek in aanraking komt, zou dit stuk moeten zien.”

Wat waardeer ik het meest in mijn vrienden?

Dat ze hun tijd nemen vooraleer een oordeel te vellen.

Wat is mijn voornaamste tekortkoming?

Te weinig geduld.

Wat is mijn favoriete bezigheid?

Mijn handen wassen.

Waar en wanneer ben je het gelukkigst?

Als ik bij vrienden ben en over onbenullige dingen kan lullen.

Welke woorden gebruik je te vaak?

“Gezellig hé?”

Wat is mijn idee van geluk?

Je bij iemand geborgen voelen.

Wat zou mijn grootste ongeluk zijn?

Ernstig ziek worden.

Behalve mezelf, wie of wat zou ik willen zijn?

Een goede muzikant.

In welk land zou ik het liefst wonen?

In het land waar ik geboren ben.

Wie zijn mijn helden in het gewone leven?

Alle mensen die zich op een of andere manier voor andere mensen inzetten.

Wat verafschuw ik boven alles?

De onvoorstelbare domheid van sommige mensen.

Wat is mijn lijfspreuk?

“Loslaten.”

Wie is mijn held in de wereld van de literatuur?

Don Quichot.

- ▶ www.peg.be
- ▶ [Het interview met Jacques Peustjens kan je lezen op weliswaar.be](http://www.weliswaar.be)
- ▶ [Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum](http://www.weliswaar.be/forum)

DE GROENE ZORG

ZORG EN MILIEU

De energiefactuur stijgt. En dat niet alleen: willen we het met zijn allen nog een tijdje uitzingen, dan is energie-efficiëntie een optie zonder alternatief. Ook voor de social profit. Maar is de sector klaar voor die sprong? TEKST GOELE GEERAERT | FOTO'S BOB VAN MOL

De vraag naar energie-efficiëntie komt niet langer enkel uit groene hoek, maar wordt stilaan een algemene beleidszorg. En als het klimaat ter sprake komt, dan heeft Europa ook wat te zeggen. Recent stelde de Europese Commissie voor om haar overheden permanent in energiezuinige infrastructuur te laten investeren. Volgens de Europese timing

wordt die intentie ten vroegste over anderhalf jaar omgezet in een bindende richtlijn. “Maar als de social profit dan verplicht wordt in energie-efficiëntie te investeren, is een globale sectorale benadering ongetwijfeld noodzakelijk”, stelt Jos Sterckx van het Kenniscentrum Sociaal Europa en het Vlaams-Europees verbindingsagentschap (VLEVA). Reden genoeg om het item vandaag op de agenda te plaatsen. “Het Europese voorstel vormt slechts een aanleiding, maar de trend is allang gezet. Iedereen moet vroeg of laat energiezuinig werken.”

HET STARTPRIJSEFFECT

De social profit is vandaag te weinig met energie-efficiëntie bezig, gelooft Jos Sterckx. “Vanuit hun engagement en maatschappelijke betrokkenheid hebben veel directeurs een hart voor de milieu-problematiek. Maar om er een beleidsprioriteit van te maken, moet je nog een stap verder gaan.” Twee elementen houden sociale instellingen volgens Sterckx tegen. “Patrimoniumbeheer behoort niet tot de kerntaken van de sector. Bovendien vereist energie-efficiënt bouwen een behoorlijke deskundigheid, die de social profit niet voorhanden heeft.”

Maar het grote probleem zit in de kostprijs. “Energie-efficiënte maatregelen zijn op korte termijn niet de goedkoopste. Al realiseren ze later een terugverdieneffect, het geld voor die eerste investering moet er bij het begin wel liggen.” En dat blijkt nu net niet het geval.

DE VOORBEELDFUNCTIE VAN DE OVERHEID

Nochtans kan de sector voor de financiering van zijn infrastructuurwerken deels bij VIPA terecht. Het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden draagt duurzaam bouwen zelf hoog in het vaandel. “De evolutie is onomkeerbaar”, beseft Ivan De Boom (VIPA). “Duurzaam bouwen is de norm. De overheid moet daarbij een voorbeeldfunctie opnemen, ook met de gebouwen die ze subsidieert.” In datzelfde perspectief werden de criteria voor de VIPA-betoelaging in 2010 nog geactualiseerd.

Jos Sterckx (Kenniscentrum Sociaal Europa): “Energie-efficiënt bouwen vereist een deskundigheid die de sector niet heeft.”

Met de maatregel ging een budgetverhoging van 7 naar 10% gepaard. Maar, weet Ivan De Boom, die bijpassing compenseert de verhoogde studiekosten, maar volstaat lang niet om de toegenomen initiële investeringskost te dekken. “Tegelijk is het verkeerd om te focussen op het bouwen zelf. Wij hanteren het principe van *life cycle costing*. Daarbij beschouw je de prijs van het gebouw over zijn hele levensduur en met zijn impact op de totale exploitatie.”

DUURZAAM WORDT WINSTGEVEND

Ten noorden van Antwerpen huist vzw Rotonde, met drie campussen verspreid over het Antwerpse hinterland. Rotonde biedt hulp en diensten aan volwassen personen met een mentale of meervoudige handicap. “Goede persoonlijke zorg komt voor ons op de eerste plaats,” beaamt directeur Eric Avonts, “maar dat staat een duurzaam bouwbeleid niet in de weg.”

Avonts treedt het VIPA bij. De juiste kost van een duurzame investering kan je enkel over meerdere jaren zien. “Daarna wordt die kost plots omgezet in winst. Wij bouwen bijvoorbeeld volledig passief, waardoor we 85% meer energie besparen dan met de VIPA-norm. Dat dalende energieverbruik heeft op de lange termijn ook een positieve impact op ons werkingsbudget.”

Rotonde is zelf een middelgrote vzw, maar het schaalargument houdt volgens Avonts weinig steek. “Ook kleine organisaties kunnen verantwoord ondernemen, want daar draait het uiteindelijk allemaal om.”

Avonts staft zijn uitspraak met cijfers. “Wij deden een basisinvestering van 132.000 euro, zonder steun van de overheid. Die ging naar de decentralisering van onze energievoorziening, waarmee we uiteindelijk 55% bespaarden op de energiefactuur en de investering zich op vier jaar terugverdiende. Dat gewonnen geld hebben we opnieuw duurzaam geïnvesteerd.” Het resultaat is een soort duurzaam en winstgevend sneeuwbaaleffect.

De kracht van een maatschappelijk verantwoord beleid ligt volgens Avonts in de harde cijfers. Die maken de duurzame return concreet. “Toen we duurzaamheid een kleine tien jaar terug bij ons bestuur introduceerden, hadden we niet enkel een visie klaar. Onze nota bevatte tevens een lijst met alle vooropgestelde maatregelen, hun initiële investeringskost en het terugverdieneffect.” Die aanpak kon de bestuursleden bekoren.

MAATSCHAPPELIJKE PLICHT

Beleid, een langetermijnvisie en aandacht voor budgetcreatie, maakten duurzaam bouwen voor Rotonde tot meer dan een droom, licht de directeur toe. “De overheidsmiddelen zijn ontoereikend om de kosten te dekken en ze zullen dat ook blijven. Maar dat ontslaat de social profit niet van haar plicht om haar maatschappelijke opdracht te koesteren en zorgzaam met publiek geld om te gaan.”

Eric Avonts (directeur vzw Rotonde): “Het dalende energieverbruik heeft op de lange termijn ook een positieve impact op ons werkingsbudget.”

“HET EUROPESE VOORSTEL VORMT SLECHTS EEN AANLEIDING, DE TREND IS ALLANG GEZET. IEDEREEN MOET VROEG OF LAAT ENERGIEZUINIG WERKEN.”

Ook de overheid kan niet blijven waar ze staat, vindt Avonts. “Zij zou haar streven naar energie-efficiëntie meer moeten laten wegen bij de verdeling van haar geld. Waarom niet een deel van het werkingsgeld inzetten op duurzame infrastructuur, zodat een langetermijnaanpak voor de instellingen meer haalbaar en wenselijk wordt?”

- ▶ *Het Kenniscentrum Sociaal Europa (voorheen Kleis) informeert en ondersteunt de diensten, organisaties, federaties en overheden in de social profit rond Europese subsidies en het Europese sociale beleid: www.kcse.be*
- ▶ *Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum*

DE WACHTLIJST IS GEEN HOPELOZE ZAAK

GEHANDICAPTENSECTOR Lange wachtlijsten laten uitschijnen dat er in de gehandicaptensector niets beweegt. Laurent Bursens, administrateur-generaal van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), spreekt dat tegen. TEKST ERIC BRACKE | FOTO JAN LOCUS | ILLUSTRATIE ELISABETH NOELS

Laurent Bursens (63) heeft de evolutie in de gehandicaptensector van op de eerste rij gevolgd. In 1991 werd hij adjunct-directeur van het Vlaams Fonds en later kwam hij aan het hoofd van de opvolger, het VAPH. Met ongeveer 340 personeelsleden heeft het Vlaams Agentschap een gereduceerd takenpakket. Bursens: "Het Vlaams Fonds deed vroeger zowat alles. Maar de inclusiegedachte houdt in dat mensen met een handicap terecht kunnen bij de reguliere diensten. En het beleid moet in alle maatschappelijke sectoren rekening houden met personen met een handicap." Kerntaak van het VAPH is zorg op maat mogelijk maken en hulpmiddelen ter beschikking stellen, zodat mensen met een handicap autonoom kunnen functioneren. "We helpen mensen om zelfstandig thuis te leven", zegt Bursens. "Maar aangepaste voorzieningen zullen nodig blijven voor gecompliceerde handicaps.

In de toekomst maken we wel de overstap naar persoonsgebonden budgetten. Die omslag van aanbod naar vraaggestuurd beleid bereiden we nu voor."

Karel De Gucht veroorzaakte onlangs een stormpje met zijn bewering dat er te veel gehandicapten zijn. Zit er een grond van waarheid in?

Laurent Bursens: "De grote toename van mensen met een handicap heeft te maken met de vooruitgang van de medische wetenschap en betere leefomstandigheden. Iemand met het syndroom van Down werd dertig jaar geleden gemiddeld vijftientig. In 1997 was dit negenenveertig."

"De aangroei van het aantal mensen met een beperking, zoals chronisch zieken, is ook het gevolg van de brede definitie die we hanteren. We zijn nagenoeg het enige land in Europa dat zijn instroom via diagnose en indicatiestelling helemaal overlaat aan private voorzieningen die budgettair niet geresponsabiliseerd zijn. De Provinciale Evaluatiecommissies (PEC) doen dienst als filter, maar ook zij zijn overwegend samengesteld met vertegenwoordigers uit de sector."

Hoe groot is de wachtlijst in de gehandicaptensector momenteel?

"We hebben een wachtlijst van 26.000 mensen. Ongeveer 20.000 mensen wachten op een vorm van voorziening. Zowat 6.000 mensen wachten op een Persoonlijke-assistentiebudget (PAB). Sommigen hebben grote, directe behoeften. Anderen, ongeveer 4.000 mensen, hebben nog niet wat ze vragen, maar ontvangen wel een vorm van hulp. Nog anderen op de wachtlijst zijn op dit moment niet direct vragende partij. Als er een plaats vrijkomt, zeggen ouders dikwijls dat het te vroeg is om hun kind naar een instelling te sturen. We moeten het getal van 26.000 wachtenden nuanceren, maar wel ernstig nemen."

Is de wachtlijst een hopeloze zaak?

"Nee. De Vlaamse regering heeft in deze legislatuur een meerjarenbudget voor de sector ter beschikking

Laurent Bursens (VAPH): "We bereiden de omslag voor van aanbod- naar vraaggestuurd beleid."

gesteld van 146 miljoen euro. We kunnen dus een uitbreidingsbeleid voeren van grosso modo 30 miljoen euro per jaar, goed voor 800 à 1.000 extra plaatsen. Het eerste aantal is gebaseerd op klassieke dagprijzen van het beddenaanbod, maar als instellingen op verschillende niveaus zorg op maat verlenen, kan je meer wachtenden helpen.”

“We verwachten ook een aanzienlijke uitstroom in voorzieningen. Het klinkt oneerbiedig, maar 1.500 à 2.000 mensen die nu in dure bedden liggen, zullen binnen tien jaar overlijden. Als we de uitbreiding nog een achttal jaren volhouden, moet het vanaf 2020 mogelijk zijn de wachtlijsten fors terug te dringen. In afwachting is zorggarantie heel belangrijk en daarom moet de provinciaal georganiseerde zorgregie de groep identificeren voor wie de zorgbehoefte dringend is.”

Hoe wilt u dat doen?

“Naast iedereen op de wachtlijst moet een contactpersoon staan die de situatie van de persoon met een handicap goed kent. Dat is al het geval voor veel mensen op de eerste wachtlijst, maar we willen dit jaar ook contactpersonen vinden voor de personen op de PAB-wachtlijst. Als zorggarantie een feit is, wordt het overbodig om je voortijdig in te schrijven. Ouders hebben dan de zekerheid dat hun gehandicapt kind opgevangen wordt als zij dat niet meer kunnen.”

Wordt het geen tijd voor doelgroepbewaking?

“De laatste groep instromers waar we mee geconfronteerd worden, zijn kinderen die hier met de vluchtelingenstroom zijn beland. De opgegeven beperkingen liggen in de taalachterstand en in de gedragsproblematiek. Tot nu toe konden we niet veel meer doen dan erop hameren dat men die beperkingen kritisch moet bekijken. In oktober starten we met een simulatie in

“WIJ HELPEN MENSEN OM ZELFSTANDIG THUIS TE LEVEN. MAAR AANGEPASTE VOORZIENINGEN ZULLEN NODIG BLIJVEN VOOR GECOMPLICEERDE HANDICAPS.”

de provincie West-Vlaanderen. We behouden het inschrijvingsspoor via Multidisciplinaire Teams, maar we willen de MDT's beter honoreren en *tools* aanreiken om de kwaliteit van de diagnose- en indicatiestelling te verbeteren. Een van die tools zijn de classificerende diagnostische protocollen die experts hebben ontwikkeld. Voor alle aandoeningen bestaat een draaiboek voor de diagnoseprocedure. En voor de duizenden hulpmiddelen hebben we fiches met indicaties, tegenindicaties, prijs en andere relevante gegevens. Daarnaast zal in West-Vlaanderen een Diagnose- en Indiciestellingsteam (DIT) van de overheid 20% van de dossiers verifiëren. Die steekproef leert ons of men de protocollen volgt en of men de juiste conclusies trekt. Als we die werkwijze kunnen veralgemenen, worden de PEC's als filter overbodig. Dat levert een maand winst op bij de afwikkeling van de inschrijvingsprocedure.”

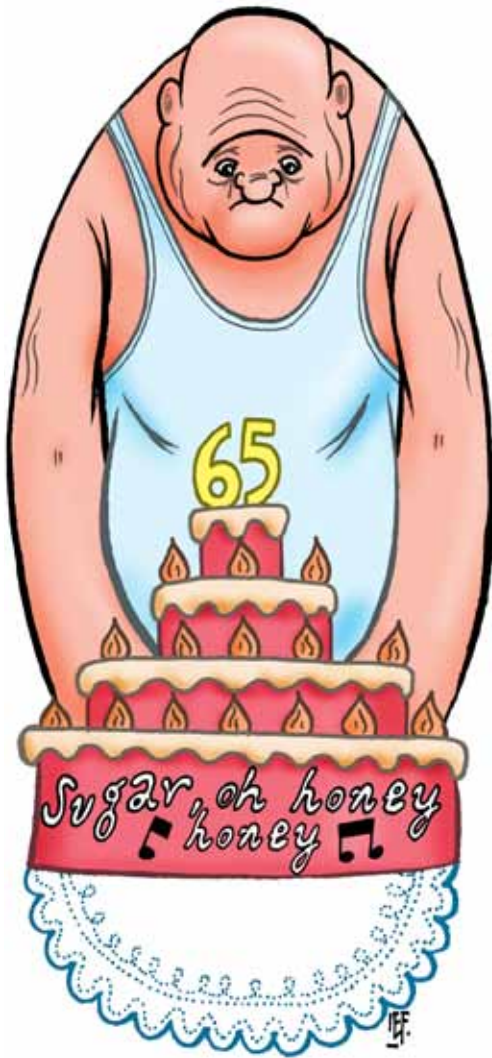
Voorzieningen die klagen dat beslissingen lang op zich laten wachten, zullen het graag horen...

“We zijn er al in geslaagd termijnen in te korten. Vaak zijn dossiers echter onvolledig. Hoewel men ontbrekende stukken elektronisch kan doorsturen, moeten we er dikwijls lang op wachten. Administratieve vereenvoudiging is bij ons een belangrijk aandachtspunt.”

- ▶ *Het volledige interview kan je lezen op weliswaar.be.*
- ▶ *Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum*

GESCHIKT VOOR DIABETICI

TEKST MARLEEN FINOULST, HOOFDREDACTEUR BODYTALK | ILLUSTRATIE IEF CLAESSEN

Door vergrijzing en zwaarlijvigheid kampen steeds meer mensen met diabetes. Diabetes is een chronische, ongeneeslijke ziekte waarbij de alvleesklier onvoldoende insuline produceert (diabetes type 1) of het lichaam ongevoeliger wordt voor het effect van insuline (type 2). Type 2 treft vooral ouderen met overgewicht, een groep die epidemische proporties aanneemt. In België wordt het aantal diabetici geschat tussen de 500.000 en een miljoen. Daarvan kampt 97% met diabetes type 2: zij vormen een steeds interessantere markt voor commerciële bedrijven. Van diabetici wordt verwacht dat ze iets aan hun voedingspatroon doen. Anders riskeren ze complicaties als gevolg van de gestoorde suikerhuishouding. Daardoor worden diabetici voortdurend met hun neus op hun eetgewoonten gedrukt. Als gevolg van hun aandoening kan suiker vanuit de voeding onvoldoende worden opgenomen in de verschillende cellen om als energiebron te dienen. Te veel suiker blijft in het bloed circuleren, wat het risico op hart- en vaatziekten, nierproblemen, zenuwaantasting en blindheid verhoogt. De ziekte wordt niet voor niets suikerziekte genoemd.

Om problemen te vermijden, moet die bloedsuikerspiegel dus omlaag. Hoe bereik je dat? Door minder suiker te eten, zou je denken. Tot in de jaren 1970 kregen diabeten inderdaad het advies om zo min mogelijk suiker te eten. In het begin van de jaren 1980 zagen wetenschappers echter in dat het verbannen van suiker fout was. Er bestaat geen lineair verband tussen suiker in de voeding en in de bloedbaan. Alles hangt af van de snelheid waarmee suiker wordt opgenomen in het bloed. Sindsdien krijgen diabeten de raad om gezond en evenwichtig te eten. Suiker mag. Ze moeten niet anders eten dan u en ik.

Toch vind je in voedingswinkels nog steeds producten met het label 'geschikt voor diabetici'. Alsof mensen met diabetes geen gewone confituur, chocolade, laat staan koekjes mogen eten. Onnodig te vermelden dat die zogenaamde speciale producten voor diabetici een pak meer kosten. Jammer genoeg trappen veel diabeten in die val en laten ze zich verleiden tot dure suikerarme aankopen. Daarin gesterkt door de idee dat suikerarm hetzelfde is als caloriearm, wat lang niet altijd waar is. In plaats van minder, komen er steeds meer 'aangepaste' producten op de markt. De laatste tijd duiken ook voedings supplementen voor diabetici op: pilletjes met een zogenaamd gunstig effect op de bloedsuikerspiegel. Hier en daar zijn deze effecten gebaseerd op onderzoek bij proefdieren en vindt men met een vergrootglas een minimale verlaging van de bloedsuikerspiegel. Het zijn effecten die de gevolgen van ongezonde, eenzijdige eetgewoonten nooit kunnen opheffen. Toch draait de verkoop van diabetessupplementen op volle toeren.

► Marleen.Finoulst@bodytalk.be

► Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

A photograph of a doctor with grey hair and glasses, wearing a white lab coat, examining the back of a young child. The doctor is using a stethoscope and has his hand on the child's shoulder. The child is wearing red shorts with a blue waistband. The background is a blurred clinical setting.

DE WERKEN VAN... JACK LEVY

Foto Bob Van Mol

Sinds een eerste diagnose in 1983 groeide de pediatrieafdeling van het Sint-Pieters-ziekenhuis in Brussel uit tot hét Belgische referentiecentrum voor de behandeling van kinderen en adolescenten die drager zijn van het hiv-virus. Dokter Jack Levy en zijn team kregen onlangs de Prijs De Beys voor hun medisch onderzoek met sociale dimensie. "Met het onderzoek wilden we onder meer inzicht verwerven in de knelpunten die opduiken wanneer kinderen met hiv of aids naar de crèche of naar school gaan. Veel mensen zijn nog te bang voor besmetting bij gewoon dagelijks contact. We organiseerden workshops waar uitspraken van kinderen met hiv voorgelegd werden aan hun ouders en leerkrachten. Door met elkaar te praten, kregen de verschillende partijen meer begrip voor elkaar en werden misverstanden over hiv en aids uit de wereld geholpen."

GEZOCHT: M/V MET AUTISME

DEEL 3 Een flexibele geest en een sociale persoonlijkheid, het zijn twee vereisten die opduiken in de meeste vacatures. Niet zo bij het softwarebedrijf Passwerk. Daar willen ze vooral topconcentratie en oog voor detail. Hun belangrijkste voorwaarde springt meteen in het oog: autisme.

TEKST STEFANIE VAN DEN BROECK | FOTO'S BOB VAN MOL

S telt u zich het gemiddelde softwarebedrijf even voor. Een rij bureaus met computers en werknemers die druk bezig zijn. Starend naar het scherm, de hele dag lang. De kans wordt steeds groter dat een van die werknemers autisme heeft, tenminste als het van Passwerk afhangt. Dat is een consultancybedrijf, gespecialiseerd in het testen van computerprogramma's. Je kan dus als bedrijf een beroep doen op een van hun professionele 'testers'. Eén ding staat daarbij vast: het

zal zeker iemand met autisme zijn. En dat is geen toevallige keuze, legt Nico De Cleen van Passwerk uit. "Mensen met autismspectrumstoornis zijn vaak goed in het volgen van strikte procedures en repetitieve handelingen. Ze kunnen sneller en beter fouten opsporen door hun extreem scherpe blik op details. En bovendien zijn ze altijd geconcentreerd, ze laten nooit de aandacht verslapen. Een 'gewone' werknemer uit de IT-wereld is zo'n 'testjob' meestal snel beu en wil meteen hogerop klimmen. Onze werknemers zijn ook ambitieus, maar dan eerder op een 'horizontale' manier: ze willen beter worden in wat ze doen. Bij Passwerk beschouwen we autisme niet als een handicap, maar als een kracht. Er is een kapitaal aan mensen die met grote passie dat testwerk willen uitoefenen."

“DOOR AUTISME ALS STERK PUNT UIT TE SPELEN, ZIJN ER BIJ PASSWERK VIER WINNAARS: DE WERKNEMERS, HET BEDRIJF, DE OVERHEID EN DE KLANTEN.”

Vier jaar geleden is Passwerk opgericht en intussen zijn er al veertig werknemers met autisme in dienst. De zaken gaan goed, want dit najaar wordt weer een handvol nieuwe mensen gerekruteerd. Al verloopt de selectie wel helemaal anders dan in de meeste bedrijven. "Sollicitanten komen alleen in aanmerking als ze een officiële autismediagnose hebben, voldoende Engels begrijpen, vlot het openbaar vervoer kunnen gebruiken en uiteraard een sterke interesse hebben voor computers. De uiteindelijke kandidaten worden uitgebreid getest – dat gaat van sudoku's tot communicatieve vaardigheden – en wie dan uitgekozen wordt, krijgt een opleiding van één maand tot *software test-engineer*. Een informaticadiploma is geen vereiste maar het kan natuurlijk wel." Na de opleiding worden de medewerkers uitgestuurd naar verschillende bedrijven, waar ze aan de slag gaan. Maar ook dan blijft Passwerk hen intensief coachen. "We willen de stress bij onze medewerkers zo veel mogelijk beperken, zodat ze hun job zo nauwkeurig en correct mogelijk kunnen doen."

Nico De Cleen (Passwerk): "Onze IT-testers hebben autisme. Ze testen sneller én beter."

GEEN RAINMAN

Want daar ligt wel de nadruk op: Passwerk wil kwaliteit bieden. Meer kwaliteit dan de gemiddelde IT-testers. “De bedrijven die met ons samenwerken, doen dat niet om er een goed gevoel aan over te houden, ze willen competente en gedreven medewerkers. En tot nog toe zijn al die bedrijven tevreden.” Nieuwe klanten strikken is echter allerm minst vanzelfsprekend. De Cleen en zijn medewerkers botsen nog vaak op vooroordelen. “Het stigma dat op autisme kleeft, is ontzettend groot. Bedrijven zijn onzeker, ze vragen zich af of onze medewerkers wel in hun team zullen passen of ze de sfeer niet zullen veranderen. Als je het woord ‘autisme’ uitspreekt dan denkt iedereen automatisch aan Dustin Hoffman in *Rainman*, maar die film schetst een beperkt beeld van de aandoening. De meeste mensen met autisme kunnen perfect functioneren, net als u en ik. Ze verwerken de informatie die binnenkomt anders – vaak preciezer – maar de resultaten zijn hetzelfde of zelfs beter.” En het gaat dus goed met Passwerk, want de vraag naar softwaretesters blijft stijgen. “Software maakt stilaan deel uit van ons dagelijkse leven. Neem nu homebanking: een vanzelfsprekende tool voor heel wat consumenten. Maar alles staat of valt bij veiligheid. Goede testers zijn dus ontzettend belangrijk. Eigenlijk hebben wij een gat in de markt gevonden.”

Het lijkt een ‘gewoon’ bedrijf. Maar vergis u niet, er zijn wel degelijk verschillen, beklemtoont De Cleen. “Passwerk is opgericht om mensen met autisme te helpen, het is geen middel om onszelf rijk te maken. Daarom hebben we gekozen voor een coöperatieve structuur met drie soorten aandeelhouders: privéondernemingen uit de IT-sector, verenigingen met expertise in autisme en particuliere sponsors. We hebben dus economische kennis in huis om goed te blijven draaien, maar ook ethische expertise.” Passwerk is bovendien een coöperatie met een sociaal oogmerk. De winsten die het bedrijf maakt, vloeien terug naar de doelgroep. “Zo investeren we bijvoorbeeld in beschutte werkplaatsen voor mensen met autisme. Vorig jaar hebben we 30.000 euro weggeschonken, dit jaar zal dat 50.000 euro zijn. Het gaat dus goed. Bij ons krijgen de aandeelhouders geen dividenden uitgekeerd. Ze investeren niet in Passwerk om een mooi zwembad te kunnen aanleggen (*lacht*). Maar ze kunnen wel iets betekenen voor mensen met autisme. Elke aandeelhouder heeft trouwens evenveel zeggenschap, hoeveel hij ook investeert. Zo bewaken we ook weer het evenwicht tussen economie en ethiek.”

WIN-WIN-WIN-WIN

Coöperatieve ondernemingen als Passwerk zijn nog vrij uniek in de sociale sector, maar ze bieden interessante perspectieven. Want werkelijk iedereen

wint bij dit systeem, vertelt De Cleen enthousiast. “Dit is niet zomaar een win-winsituatie, er zijn vier winnaars! Ten eerste halen we mensen met een arbeidshandicap uit hun zetel. Dat betekent winst voor de overheid, want die werknemers moeten alvast geen uitkering meer krijgen. Maar het is uiteraard ook winst voor de mensen met autisme zelf, want zij krijgen een kans op een normaal leven. Ook voor ons bedrijf is het voordelig: we doen het goed en halen voldoening uit ons initiatief. En ten slotte is het interessant voor onze klanten, want zij kunnen werken met betere én snellere IT-testers.”

► www.passwerk.be

► *Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum*

IN DE GROENTEWINKEL IS IEDEREEN GELIJK

MULTICULTURALISME De Turnhoutsebaan, gerafelde rode loper naar 't Stad. Charmant op zonnige dagen, hemeltergend bij een slecht humeur. Dat er wel eens vitrines sneuvelen, hebben we allemaal gezien, gehoord en gelezen. Na het nieuwe fenomeen van 'stadshooliganisme' zijn de vredesinitiatieven talrijk. Moskeeën willen stewards inzetten. En in het najaar zouden er 'buurtvaders' actief moeten zijn. De Baan is een spiegel van de wereld op zoek naar evenwicht. TEKST JEROEN FRANSENS | FOTO'S BOB VAN MOL

Ooit was het 'den Ayendijk'. Niet meer dan een verbinding tussen Deurne en Antwerpen, in de achtste eeuw aangelegd door de benedictijnen. Zes eeuwen later maakten de norbertijnen er een verharde weg van. Dat was het begin van een niet-eindigende verhalenbundel. Want veel meer dan een kruisvat is de Turnhoutsebaan een schatkamer van historiek, herinneringen en toekomstvisies.

In de biljartzaal van de Fonteyn, een blokkendoos met serviceflats, herinneren Annie, Julienne en Elsie

zich de Turnhoutsebaan nog als 'de Meir van Borgerhout'. Elke herinnering roept er talloze andere op. "Och meneer," zucht Julienne, "gij kunt dat niet snappen. Hoeveel cinema's hadden we hier niet? De Roma, den Agora, de Majestic. Daar gingen we als kind naar de cowboys kijken. En *klakkenwinkels*. Heel veel klakkenwinkels. Ik rappeleer me dat alsof 't gegoten is!"

"Ik woon al op de Turnhoutsebaan van in de tijd dat de bakker nog met een hondenkar langskwam", vertelt Elsie Van Reyn. "Zo schoon dat de baan was. Om de honderd meter was er een staminee. In '53 ben ik er zelf een begonnen: café De Leeuw. Met een prachtig terras. Alleman kwam bij ons binnen. Schitterend! Als ik mijn café sloot, ging ik nog naar de etalages kijken. De winkels waren open tot tien uur. Dat kunt ge niet geloven!"

"IK WOON AL OP DE TURNHOUTSEBAAN VAN IN DE TIJD DAT DE BAKKER NOG MET EEN HONDENKAR LANGSKWAM. ZO SCHOON DAT DE BAAN WAS."

Het wordt stiller. Biljartballen tikken de tijd weg. De geur van grootkeukensoep wordt sterker naarmate de middag nadert. "Ik zal 't maar zeggen *lak da't is, eh...*", zucht Elsie en ze haalt de schouders op. "Toen kwamen die vreemden. Plots plakten die platen met 'Marrakech' op onze oude winkelpanelen. En de volgende plakte daar dan weer een andere plaat over. De ene na de andere. Wij wisten niet wat we zagen. Met alle respect, wij zijn uit een andere broek geschud. Maar de echte afbraak is begonnen toen de tv kwam in de jaren zestig. Dan ging de ene bij de andere thuis tv-kijken. Het café *slabakte*. Daar is het begonnen. Maar daar klapt niemand van!"

ALTIJD DEZELFDE GASTEN!

Annie wil dolgraag gidsen. Met looprekje. Dertig jaar lang woonde Annie in een zijstraat van de Turnhoutsebaan. Ze hield hartstochtelijk van haar buurt en de buurt hield van haar. 'De Gazet van Borgerhout'

Elsie Van Reyn: "Hoeveel cinema's hadden we hier niet? De Roma, den Agora, de Majestic. Daar gingen we als kind naar de cowboys kijken."

De Turnhoutsebaan, gerafelde rode loper naar 't Stad.

noemden ze haar. Geen enkele roddel ontsnapte haar eenmansredactie, gevestigd op de dorpel voor haar deur.

“Veel kom ik hier niet meer”, vertelt ze schuifelend. “Juist nog om mijn groenten te kopen. Hier is de klant nog koning. Vijf euro twintig is al rap vijf euro. Het is alleen wat verloederd allemaal. Schoon is het niet meer.” Annie rust uit op een betonnen bankje. Twee mooie Marokkaanse meisjes vergelijken een set sjaaltjes dat ze net kochten. “Schoon kleurkes!”, knikt Annie vanop haar bankje. “Schoon bij zo’n donker velleke.”

“Merci madam”, giechelen de meisjes terug. “Met die meisjes heb je nooit last. Dat zijn schatjes”, knipoogt Annie. “Hebben jullie dat gezien toen? Die ambras?”

Een van de meisjes vertelt. “Mijn broers waren erbij. Die hebben niets kapotgemaakt, maar ze zijn wel opgepakt. Die gasten die ze echt moesten pakken, waren allang weggelopen in de straatjes daar. Van mij mag er meer politie zijn. Echt hoor, mevrouw. Ik snap hoe dat voor u moet zijn. Maar dat zijn bijna altijd dezelfde gasten die rel schoppen. Dat kunnen ze toch weten bij de politie? Ik kan ze zo aanduiden, maar dat doe ik niet. Klikken zit niet in onze cultuur. Met die voetbalrellen waren er trouwens van overal. Uit Deurne en Hoboken. Ik begrijp dat Belgen denken

dat wij allemaal zo zijn. Maar ik zeg u: dat is een vergissing.”

TRAVESTIETEN EN PAUL SEVERS

Café De Leeuw van mevrouw Van Reyn blijkt tegenwoordig café Venetië te heten. “Volgens mij is het van Oost-Europeanen”, fluistert ze en loert

Annie Verelst: “Hier is de klant nog koning. Vijf euro twintig is al rap vijf euro. Het is alleen wat verloederd allemaal.”

“Je moet de mensen de ruimte geven om elkaar te bekijken. In de winkels bijvoorbeeld.”

voorzichtig naar binnen. De enige klant is een geblondeerde vrouw. Geboren en getogen in Borgerhout en boezemvriendin van een joviale bazin die gebrekkig Nederlands spreekt. “Roumenia! Roumenia!”, scandeert de bazin op de vraag waar

“IK KAN DE GASTEN DIE HET GEDAAN HEBBEN ZO AANDUIDEN, MAAR DAT DOE IK NIET. KLIKKEN ZIT NIET IN ONZE CULTUUR.”

ze vandaan komt. “Komt ge reclame maken? Hier komen bijna geen Belgen. *Echt spaazig*. Ik zou niet liever willen. Soms geef ik feesten in de zaal. Dan draai ik Sam Gooris en Will Tura. Ik laat travestieten komen. Paul Severs is zelfs al komen spelen. Maar niks. Noppes. Wat kan ik doen? De Belgen zijn bang in deze buurt. De burgemeester moet het eens wat plezieriger maken.”

Een man stapt met brede passen binnen en vraagt tamelijk nors om wisselgeld. “*Zwansde ga na?! Ik kom elke dag werken op de baan. Ik ben een echte Antwerpenaar. Waarom moet ik hier pinten komen pakken? De hele baan is opgefret door buitenlanders. Ik ben geen racist hoor, maar...*”

“Dat is weer van die prietpraat van zure figuren”, repliceert de geblondeerde vrouw nijdig. “Al eens in café De Paternoster geweest? Dat zit vol met Belgen!”

“Dat is wel van *ne Pool!*”, blaast de man terug.

“Niks van”, brieft zij dan weer. “Da’s van den Abdel. *Ne Marokkaan*. En daar is niks mis mee!”

De man bulderlacht. “De Paternoster van *ne Marokkaan*? Nu gaan we het krijgen. Als ik een café begin, noem ik het Allah Akbar!”

De vrouw haalt de schouders op. “Onnozele vent”, mompelt ze nog. “Hopeloos.”

HANGJONGEREN EN RELSCHOPPERS

Du van Peter Maffay schalt door de boxen van De Paternoster. Achter de bar staat een Poolse. En het café is inderdaad van Abdel. De kop koffie die we met buurtregisseur David Michiels drinken, is er eentje van het huis. David kent de besognes. “Wij behandelen vooral klachten”, vertelt hij met liefde voor de job. “Dat gaat bijna altijd over straatvuil, hangjongeren, verloedering, leegstand.”

“Ik begrijp sommige mensen dat ze niet graag meer komen. Zeker oudere mensen”, zucht David als we richting Kerkstraat slenteren. “Al is ook daar nuance

LEXICON

Stadshooliganisme: Patrick Janssens lanceerde deze term om de rellen te omschrijven na Barcelona-Real Madrid en de nederlaag van Marokko tegen Algerije in april van dit jaar. Jonge mannen maakten amok op straat nadat ze de match op televisie hadden gevolgd in de vzw's. Janssens pleit voor maximumstraffen: 250 euro voor ordeverstoring, 100 euro combitax. De boete was stof voor polemiek. Te licht volgens veel buurtbewoners, onder wie ook veel Marokkanen.

Buurtregie: heeft als hoofddoel het bevorderen van een positieve buurtbeleving. Regisseurs zoeken actief naar oplossingen van overlast en leefbaarheidsproblemen. Daarvoor werken ze samen met lokale verenigingen en officiële instanties.

Buurtvaders: "Oudere Marokkaanse mannen zouden een bemiddelende rol kunnen spelen. Ze dwingen respect af en kunnen de gemoederen bedaren. Het plan ontstond na signalen uit de Marokkaanse gemeenschap zelf."

van levensbelang! Hangjongeren zijn een probleem. Klopt. Maar dat is niet specifiek voor de Turnhoutsebaan. Dat zijn jongens waar niemand grip op heeft. Ook hun ouders niet. Maar die probleemgroep is niet zo groot. Praktisch de helft van de circa 40.000 inwoners van Borgerhout heeft een vreemde afkomst. Dat zijn geen relschoppers. Wat hangjongeren betreft, is eigenlijk alleen het stuk tussen Kerkstraat en Helmstraat een probleem. Daar heb je een paar vzw's waar ze wel eens buiten hangen."

ONGEDWONGEN ONTMOETEN

"De voetbalrellen waren uiteraard een uitzondering", beklemtoont David. "Niemand had het zien aankomen. Bij de tweede voetbalmatch wel, maar toen is er een inschattingfout gemaakt. Te weinig politie. Maar ook al hadden er duizend agenten gestaan, dan was het nog niet simpel geweest. Je staat tegenover minderjarigen en zelfs kinderen. Patrick Janssens probeert de middelen te gebruiken die hij heeft: samenscholingsverbod, combitax en huisarrest. En dat is goed."

Vlak aan de Stenenbrug ligt, met voorsprong, de beste groente- en fruitwinkel van Borgerhout. Gerund door mannen met baarden. Meestal dreunen er Arabische gezangen door een klein transistorradiootje. In de spiegels boven de volgestouwde bakken met munttakjes zien we een Jood, een Afrikaan, vermoedelijk een Oost-Europeaan en een Vlaamse schone. Er worden bakken schapenvlees binnengedragen voor de slagerij achter in de winkel. "Proef eens van de aardbeien", roept de eigenaar die voortdurend de kralen van een gebedsnoer langs duim en wijsvinger laat passeren. "Ge gaat niet weten wat ge meemaakt, meneer!"

David Michiels: "Je kan een multiculturele samenleving heel hard willen, maar forceren is onmogelijk."

"Hoe je het ook draait of keert, de hoop ligt in het ongedwongen ontmoeten", zegt David. "Je kan een multiculturele samenleving hard willen, maar forceren is onmogelijk. Je ziet geen Marokkanen in de Roma en geen Belgen in de vzw's. Je moet de mensen ruimte geven om elkaar te bekijken. In de groentewinkels bijvoorbeeld. Joden, Marokkanen, Belgen en Oezbeken. Daar komt iedereen. Daar gebeurt het."

► Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum

EUROPESE COMMISSIE VERMINDERT BUDGET VOEDSELHULP

De Europese Commissie maakte enkele maanden geleden bekend dat ze het budget voor voedselhulp voor de meest kwetsbare Europeanen voor het jaar 2012 zal verminderen van 500 naar 113 miljoen euro.

De cijfers van 2010 tonen nochtans aan hoe essentieel het Europees voedselhulpprogramma voor de armste medeburgers in ons land is. In 2010 hebben in België 224.000 families gebruik gemaakt van voedselhulp van dit Europese programma. Volgens de Belgische Federatie van Voedselbanken komt de helft van de producten die zij uitdelen uit dit programma. In 2011 is het Europees voedselhulpprogramma voor België goed voor 10.935.075 euro. Bij een vermindering zal dit nog 2.795.058 euro bedragen. Staatssecretaris voor armoedebestrijding Philippe Courard vindt het de verantwoordelijkheid van de Europese Unie om middelen vrij te maken voor een voedselhulpbeleid voor de meest kansarmen, via andere budgetlijnen als dat nodig is.

AANTAL ZELFDODINGEN IN VLAANDEREN STIJGT

In 2009 stierven 1.102 Vlamingen door zelfdoding. Ruim twee op de drie van hen waren mannen: 792 mannen tegenover 310 vrouwen. In de jaren na 2000 daalden de suïcidecijfers, maar sinds 2007 stijgen de cijfers opnieuw, vooral bij de economisch actieve bevolking. De trend tekent zich ook af in andere Europese landen en deed zich ook voor bij vorige economische crisissen.

Op 17 december organiseert Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeuren een gezondheidsconferentie suïcidepreventie. "Een uitgebreid platform van organisaties bereidt de conferentie voor", aldus Vandeuren. "Eerder deden we een publieke oproep voor ideeën en voorstellen voor een betere suïcidepreventie waar veel reactie op is gekomen. Ik hoop dat we met deze manier van werken het aantal zelfdodingen kunnen laten dalen. Achter elke zelfdoding of zelfdodingspoging schuilt onnoemelijk veel leed. Het is aan alle beleidsdragers en aan de hele samenleving om na te gaan waarom het aantal zelfdodingen blijft toenemen en om al het mogelijke te doen om deze kwalijke ontwikkeling te stuiten." In vergelijking met 2008 overleden in 2009 8% meer mannen en 4% meer vrouwen door zelfdoding. Zelfdoding is een van de meest voorkomende doodsoorzaken bij jongvolwassenen tussen twintig en negenenveertig. Ouderen, en vooral oudere mannen, lopen het grootste risico te overlijden door zelfdoding. De gezondheidsdoelstelling en strategieën zullen voorgesteld worden op de gezondheidsconferentie suïcidepreventie op 17 december 2011.

► www.gezondheidsconferentie-suicidepreventie.be

KRACHTENBUNDELING EERSTELIJN

Er komt een 'samenwerkingsplatform voor de eerste lijn' zoals Vlaams welzijnsminister Jo Vandeuren eind vorig jaar had aangekondigd.

Het samenwerkingsplatform moet vooral advies geven aan de minister over beleidsvoorstellen eerstelijnsgezondheidszorg, de implementatie ervan, een betere samenwerking tussen welzijn en gezondheidszorg, de samenhang tussen de verschillende initiatieven in de eerstelijnsgezondheidszorg, en de voorbereiding en organisatie

van e-Health. Zo krijgt de gefragmenteerde eerste lijn op Vlaams beleidsniveau voor het eerst een heuse vertegenwoordiging die sectoroverschrijdend werkt en de krachten van de eerstelijns werkers bundelt. In het bestuur van het platform zetelen relevante actoren, zowel uit de sectoren gezondheid als welzijn, en een vertegenwoordiging van de Strategische Adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, Volksgezondheids- en Gezinsbeleid. Als alles goed gaat, is het samenwerkingsplatform Eerstelijnsgezondheidszorg sinds oktober operationeel.

DE GRIJZE GIDS

60-plusgids voor wie het pensioen nadert of bereikt heeft – editie 2011.

De 60-plusgids is een informatieve wegwijzer met onderwerpen die interessant kunnen zijn voor personen die met pensioen gaan of al gepensioneerd zijn. De gids is thematisch opgevat en bevat een uitgebreide alfabetische adressenlijst met contactgegevens. Onder meer de volgende topics komen aan bod:

- actief ouder worden (verenigingsleven, vrijwilligerswerk, vorming en onderwijs, sociaal-cultureel leven, sport, betaalde arbeid)
- inkomen en sociale voordelen (pensioen, brugpensioen, inkomensgarantie voor ouderen, sociale maximumprijzen voor gas en elektriciteit)
- mobiliteit en vervoer (openbaar vervoer, vervoer van deur tot deur, autorijden)
- gezondheid
- zorg (ziekteverzekering, thuiszorg, woonzorgcentrum, palliatieve zorg)
- wonen (zelfstandig wonen, groepswonen, wonen met zorg)
- levenseinde (erfenis, testament, schenking, formaliteiten bij overlijden, rouwen)

- ▶ U kunt de 60-plusgids online raadplegen op www.6oplusgids.be.
- ▶ Wie een gratis papieren exemplaar wil, kan dat bestellen op de website van de Vlaamse overheid www.vlaanderen.be/publicaties of via het gratis telefoonnummer 1700. De voorraad is beperkt.
- ▶ De brochure is een uitgave van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin van de Vlaamse overheid, in samenwerking met de Vlaamse Ouderenraad.

▶ Meer boeken: www.weliswaar.be

Weliswaar.be

Welzijns- en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen uitgegeven door de Vlaamse overheid – Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Jaargang 17 – nummer 5
Editie november-december 2011

Redactie: Nico Krols, Liesbeth Van Braeckel

Eindredactie: Harold Polis

Medewerkers: Marjorie Blomme, Eric Bracke, Ria Goris, Stefanie Van den Broeck

Tekeningen en cartoons: Ief Claessen, Gideon Kiefer, Mieke Lamiroy, Elisabeth Noels, Nora Theys

Fotografie: Jan Locus, Stephan Vanfleteren, Bob Van Mol

Directie: Liesbeth Van Huffelen

Verantwoordelijke uitgever: Marc Morris, secretaris-generaal, Koning Albert II-laan 35, bus 30, 1030 Brussel

Contactpunt Nederland: Arthur Jansen Advies

Productie: Roularta Custom Media

Oplage: 44.000

Abonnementen, adreswijzigingen, annuleringen: weliswaar@abonnementen.be of 078 15 22 50. Bij adreswijziging oud én nieuw adres en abonneenummer vermelden. Ontvang je te veel of te weinig exemplaren? Laat het ons weten. Geef het abonnementsnummer op dat bij je adres vermeld staat.

Redactie: info@weliswaar.be.
Tel.: 02 553 33 76 of 02 553 07 32.

Fax: 02 553 31 40.

Vlaamse overheid – Departement WVG
Weliswaar

Koning Albert II-laan 35, bus 30, 1030 Brussel

Wil je een kort bericht plaatsen?
www.weliswaar.be

De inhoud van de artikels weerspiegelt niet noodzakelijk de visie van de Vlaamse overheid.

Weliswaar kan geen lezersbrieven opnemen. Je reactie is altijd welkom op het redactieadres of info@weliswaar.be en www.weliswaar.be/forum

Weliswaar wordt gedrukt op milieuvriendelijk papier.

WIW 102.11 – JG 17/mr. 5

Lid van de Unie van de Periodieke Pers

De toekomst van de zorg

De vergrijzing verandert de manier waarop we zorg, welzijn en gezondheid organiseren. De komende jaren worden cruciaal. Om dit in goede banen te leiden, bedacht de Europese Commissie een strategisch plan *Europa 2020*. En Vlaanderen sleutelt aan een *Vlaams Hervormingsprogramma Europa 2020*. Weliswaar neemt die toekomst onder de loep.

In het volgende nummer van **Weliswaar.be**
2020: het grote rondetafelgesprek

Afgiftekantoor Gent X
Roularta Media Group
Meiboomlaan 33, 8800 Roeselare

TIJDSCHRIFT

Weliswaar, welzijns- en gezondheidsmagazine
verschijnt zesmaal per jaar
(februari, april, juni, september, november, december)
Machtigingsnummer 2386570
Erkenningsnummer P3A8091

UV